

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 8. ÚNORA 1939

ZA KČ 2.—

List do Anglie

RUDOLF BECHYNĚ

Viděl jsem ukřižování...

SIDNEY MORRELL

Ze statku do chalupy?

VIKTOR FELBER

Podmínka přijetí: buď hezká!

MILENA JESENSKÁ

Jak se stýkati s Němci

Konflikt ve Středozemním moři

VÁCLAV PILECKÝ

Puntík za pověstmi — Hospodářská rada z osobního pohledu — Hospodářská stránka
Hitlerovy řeči — Censura dobrovolná a nedobrovolná — Noviny radí čtenářům —
Odpověď německému studentu — Mladí vpřed! — Proč jenom pět? — Německý nacionální
socialista nám píše — Nepravdy

Nové knihy

CASSON H. N., Umění jednat s lidmi. 18×13 cm, 139 str. váz. K 20.—

de KRUIF Paul, Sedm železných dobyvatelů. 22×15 cm, 185 str., brož. K 27.—, váz. K 37.—

NEBESÁŘ Jaroslav, Úspory a investice. 21×13 cm, 204 str. brož. K 25.—, váz. K 35.—

PAULAT Vlad. J. Ing. JUDr., Hospodářská výstavba druhé republiky. 21×15 cm, 117 str. brož. K 12.—

† SOUČEK Stanislav, Komenský jako theoretik kazatelského umění. 27×18 cm, 229 str. brož. K 50.—

ŠKRACH Vasil K., Z tradice našeho dějinného myšlení. Frant. Palacký, Augustin Smetana, Tomáš G. Masaryk. 19×15 cm, 13 str. brož. K 3.—

The Full Facts of the Czech Crisis. Vydala Labour Party. 24×19 cm, 16 str. brož. K 1,50

EINZIG Paul, Economic Problems of the Next War. 22×14 cm, 146 str. váz. K 60.—

NUMELIN Ragnar, Les Migrations Humaines. Étude de l'esprit migratoire. 23×14 cm, 378 str. brož. K 50.—

TABOUIS Geneviève, Albion perfide ou loyale. De la guerre de cent ans à nos jours. 23×15 cm, 296 str. brož. K 30.—

BRISTLER Eduard, Die Völkerrechtslehre des Nationalsozialismus. 22×15 cm, 230 str. váz. K 67,50

INGENLEUF Peter Dr., Probleme der Rationalisierung im Rahmen nationalsozialistischer Wirtschaftsauffassung. 23×15 cm, 73 str. brož. K 33.—

ZACHMANN Reinhold Dr., Volkswirtschaftliche Theorie des Staatskredits. 21×15 cm, 130 str. brož. K 39.—

F. Topič

knihkupectví, Praha I., Národní 11

Fr. Borový

akademické knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii. PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9-10, 3-4. Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby vnitřní, žaludeční, střevní a výměny látek, em. asistent I. med. kliniky prof. Schmidta. PRAHA I., Na Příkopech 35. Ord. 9-10, ¼3-¼5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ**, Pankrácká 14 (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9-10 a 2-4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO** ord. 3-4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-DIČKOVA 15. (Hlávčův palác.)

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH** PRAHA II., Havlíčkovy nám. 22. Ord. 9-11, 2-4. Tel. 270-13.

MUDr. STANISLAV TUMPACH odborný lékař pro chirurgii a urologii. PRAHA XII., Fochova 84 (Nám. krále Jiřího). Ord. 15-17. Tel. 512-86, byt: 513-38.

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, PRAHA II., LÜTZOWOVA 32, roh Washingtonovy. Ord. 9-11, 2-4. Telefon 226-65.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

PRAHA II.,
Panská ul. 10

Telefon 309-69

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A. Tel. 315-28.

LONGINES hodinky - vždy přesné

*Naše ženy
a Franckovkou jsou spokojeny*
Roste u nás, vyrábí se v Pardubicích

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 5: F. PEROUTKA: Odpověď německému studentu. — RUDOLF BECHYNĚ: Dostl. EDUARD BASS: Němec Němcům o českém tisku. — J. FÜRTH: Čapkův nakladatel vzpomíná. — MARIE KUBEŠOVÁ: Sbohem, Jules Romainsi! — KAREL POLÁČEK: Dodatky k Žurnalistickému slovníku. — ZDENĚK SMETÁČEK: Český aktivismus. — KORNEL SYNEK: Co je to neutralita? — Rada Společnosti národů zasedala. — Co znamená Schachtův odchod? — Po pádu Barcelony. — Měl pravdu Masaryk nebo Dyk? — Z dopisů nejnovějších emigrantů. — Mladí vpřed. — Proč jenom pět? — Cizí slova. — Dvě novinářské zprávy. — Dobrý rozsudek.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÁDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2,50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novin. sazba povolena v Brně řed. pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Dlabáň.

TISKEM LIDOVÉ TISKARNY, BRNO, ČESKA 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 8. ÚNORA 1939

ČÍSLO 6.

List do Anglie

(dopis majorovi Attlee,
vůdci Anglické dělnické strany)

V Praze, na počátku února 1939.

Milý příteli!

Děkuji Vám za pozdrav a zprávy. My jsme tu ve své zemi nezapomněli na přátelský zájem, který jste nám osvědčovali, dokud jsme patřili ke šťastným národům Evropy; a který, jak vidím, trvá i dnes.

Mimoděk srovnáváme Vaši starostlivost o další vývoj věci u nás s jednáním a chováním bývalých našich přátel ve Francii. Ať jest úsudek českého lidu o postupu britské diplomacie v uplynulém roce jakýkoli, jedno uznáváme všichni: co dělala vláda Velké Británie, byla politika; nebyla to však zrada. Vaše země nebyla naším spojencem; náš generální štáb nebyl dependencí Vašeho generálního štábu; naši vedoucí důstojníci nebyli žáky Vaší školy válečné a Vaší důstojníci neorganizovali naši armádu; angličtí vojáci a vládnoucí mužové na nás nenaléhali, abychom dávali veliké miliardy do válečné zbroje. Při každé vhodné nebo i méně vhodné příležitosti nás francouzští vůdci uvěřovali svou věrností, užívajíce k tomu všech forem projevu: veřejných prohlášení odpovědných státníků, diplomatických not, řečí na lidových tribunách politických sjezdů a táborů, přípitků na banketech v Paříži i v Praze, vzkazů vojenského vedení, soukromých rozmluv a dopisů... Této Francii jsme důvěřovali, protože jsme ji milovali. Láska bývá slepá. K blahobytu Francie přispívali jsme rok co rok mnohými desítkami milionů, po léta byla naše obchodní a platební bilance s Francií pasivní. Platili jsme takto francouzskému kapitálu, nad něhož není v Evropě bezohlednějšího, těžkou daň. A tato Francie bohatá, mnohomluvná a duchaplná — co nám učinila!

Nežalujem. Jenom přemýšlíme. Dnes je již téměř jisto, že iniciativu při všem, co se nám stalo, měl Londýn. Adolf Hitler nebyl první, který vyslovil požadavek, abychom odstoupili svoje území. Toto revoluční slovo nejdříve pronesl anglický konservativce.

Naši bývalí přátelé ze socialistické internacionály nejradikálněji mluvili a psali proti německému fašismu. To byly celé ohňostroje demokratické a socialistické ideologie. Jiskry z tohoto požáru létaly až k nám, rozpalovaly srdce a posilovaly vůli. Ach, milý příteli, byly to fráze, jež způsobily více zla, než lze

vyjádřiti. Pochopil jste, jak mi bylo sděleno, proč bývalá čs. sociální demokracie vystoupila z Internacionály. Stalo se to k mému návrhu. Byla k tomu řada důvodů. Jeden z nich byl, že jsme chtěli ušetřit Léonu Blumovi a jeho kruhu hanbu, s jakou by před námi klopili oči. Srovnáváme, jak se po Mnichovu chovala socialistická a demokratická Francie, a jak se chovala labouristická Anglie. A srovnávše, smíme Vám zachovati své přátelství, a jsme Vám zavázáni, že ani Vy jste nám neodepřeli svoje. .

Tolik o nás víte, že nenáležíme k druhu romantiků a fantastů. Přijali jsme důsledky Mnichova, a nespokulujeme s tím, že Vy byste mohli nebo chtěli retablovat situaci. Potřebujeme Vašeho přátelství k jiným věcem. Dovolte mi, abych o tom mluvil velmi otevřeně.

Nechodíme v tom slzavém údolí s hlavou obrácenou dozadu. Co bylo, bylo. Všechny naše myšlenky obráceny jsou nyní k přítomnosti. Po Mnichovu jsme si připadali jako sirotci, opuštění světem i štěstím. Kdybyste znal podrobněji dějiny mé země, připamatoval byste si snad, kdo byli Sirotci v husitských válkách; já však, užívaje slova sirotci, nenarážím na Sirotky, na tyto dlouho nepřemožitelné vojáky, kteří honili mnohokrát silnější křížácká vojska ze země. Dnešní Čechové dobře vědí, že ani zbraně nejdokonalejší a srdce nejstatečnější nemohou změnit, co se stalo. Zajisté, také my si ve své dnešní situaci chceme zachovat armádu, přiměřenou právě té dnešní situaci, protože národ bez vojenské organizace a bez výchovy mládeže k duchu brannosti je ztracený národ. Ale náš hlavní zřetel není obrácen k dělům, tankům, letadlům a kulometům; více se zajímáme o rolníkův pluh, o kovářovo kladivo, o zednickou lžici, o tesařovu širočinu, o podnikatelovu myšlenku, o učitelovu didaktiku a pedagogiku, a učencovu laboratoř, o technikův výpočet, o spisovatelovo pero. Po čtyřech měsících, z nichž bych Vám a Vašemu lidu nepřál prožiti ani jediný den, jsme se dobrali k přesvědčení, že vlast můžeme obnoviti jenom prací mozků a rukou. Vzpa-matovali jsme se, osud nás nezlomil. Živé síly národa jsou při díle! Bude-li nám dopřáno, abychom toto dílo směli konat v míru a pokoji, pak nejsme ztraceni. »Být, čím jsem, to není nic, v š a k b e z p e č n ě t í m b ý t,« praví jedna ze Shakespeareových postav, a touto větou jest vyjádřena celá naše situace, potřeba a touha.

Vaše mocná země, milý příteli, jest nám něčím povinna. Pan Chamberlain provedl svůj plán s tvrdostí naprostou. My dnes víme, že po pěti letech vývoje hitlerismu v Německu nemohli jsme již žiti se sudetskými Němci v jednom státě po starém způsobu. Aní dnes nepřipouštíme, že Němci v naší zemi byli utlačěným národem. »Die Sudetendeutsche sind kein unterdrücktes, sie sind ein benachteiligtes Volk,« napsal krátce před svou smrtí starý vůdce rakouského děl-

nického hnutí, který znal poměry do nejmenší podrobnosti. Adolf Hitler viděl a posuzoval věc jinak. Nebyl nám ponechán čas, abychom postavili soužití obou národů na jiný základ. Mohu Vám však sdělit, že dosti Čechů dopracovalo se k poznání, že ani toto řešení není bez výhod. Říkají: Jaký by to byl život s Němci ve společném státě po všem, co se od roku 1933 stalo v Německu a co následovalo u nás? Měli by úplnou autonomii, tam směřovaly věci tak či onak, to jest: vykonávali by na náš národní a státní život nesmírný vliv; jsouce vášnivě orientováni k Německu hákového kříže, a nacházejíce se pod ochranou mocného souseda, byli by brzo směrodatným činitelem v naší politice zahraniční, hospodářské, obchodní, a jejich vliv by byl časem v tak intimním styku chtěl působiti i na naše ustrojení duchovní. Země by nedošla klidu, věci by se byly zhoršovaly. Jakmile západní velmoci nemohly nebo nechtěly držet starý stav věcí, nemohlo to se sudetskými Němci dopadnout jinak; dosti Čechů — jak řečeno — smíruje se s tímto řešením. Něco jiného však jest, jakým způsobem se stalo předání našeho bývalého území. Nemohu o tom mluvit, jenom Vás prosím, abyste mi uvěřil, že právě tento způsob představuje tragedii národa, tragedii desítek tisíců jeho rodin. Vláda, v níž jsem zasedal, podrobila se nezbytnosti a zásadně přijala Chamberlainovo řešení, když chtěla zem ušetřiti války bez spojenců a pomoci. Prosila však vládu Velké Británie i Francie, aby se předání území stalo organicky, postupně, do rukou mezinárodního vojska. Byli jsme ochotni demobilisovat, nebyli bychom bývali tvořili žádnou novou obrannou linii, Anglie s Francií a s ostatními velmocemi byly dostatečnou zárukou, že věci budou uspořádány klidně. Naše vláda žádala, aby byla včas stanovena nová hranice, a zaručena všemi, kteří se zúčastnili. Žádali jsme, aby bylo upraveno právo státní příslušnosti, aby byly stanoveny zásady, podle nichž by se upravily otázky vlastnické mezi oběma státy, i tisícové vztahy soukromovlastnické i jiné otázky soukromoprávní. Nic z toho Vaše vláda nepřijala. Adolf Hitler nechtěl válku, tomu my dnes věříme;

Pravím

Vám, že následky toho jsou pro nás nesmírné.

Tento stav věcí mne opravňuje říci, že Vaše země jest nám ještě něčím povinna. Dovolte mi ještě jedno odbočení. Snesl jsem anglickou politiku a francouzskou slabost; snesl jsem schůzi kabinetu, v níž jsem odevzdal svůj hlas pro kapitulaci; snesl jsem nástup Polsky (která prožila své trojí dělení a nevzala si naučení!) i nástup Maďarska; a po všech těchto ranách jsem se nezhroutil — neměl jsem k tomu právo, byl jsem povinen vytrvat až do poslední chvíle. Ale když jsem jednoho dne ráno četl zprávu, že v Londýně pro nás pořádají veřejné sbírky, selhala moje síla a zachvátila mne křeč pláče. Já vím, milý příteli, že to bylo dobře myšleno a že nám tím chtěla Anglie osvědčiti svou sympatii. Lady, která obětovala ve prospěch sbírky rodinné náčiní čajové, jest dojistá žena ušlechtilá. Ale strašně to bolelo.

Co tedy žádáme od Vás, od Vaší mocné země?

Žádáme, aby byly splněny sliby učiněné. Naše hranice není dosud stanovena a garantována. Týká se tato věc také Velké Británie?

Chceme žiti v úplné a Evropou zaručené neutralitě. Nespekulujeme s válkou, a dojde-li k ní přece, toužíme, abychom s ní nepřišli do styku.

Chceme si zachovati přátelství Velké Británie, neslibující již oběť krve, která byla loni odmítnuta. Vzájemné styky hospodářské a kulturní, to jest asi vše, co můžeme nabídnout i splnit, a o co Vás prosíme. Milý příteli, vykonáte dosti, budete-li v tomto směru s námi sympatisovat.

Vy ovšem máte řadu pochybností, ne-li výtek, co se týče nynějšího stavu věcí u nás. Soudím, že většina z nich plyne z neúplné informace. Dovolte mi, abych se jimi stručně obíral.

Snad Vám můj list připadá jako elegie. Nuže, politické raporty jsem Vám posílal v srpnu a počátkem září. Moje zprávy byly přesné, a když je dnes znovu pročítám, vidím, že správně prorokovaly budoucnost. Vyličil jsem, co znamená branná moc ČSR pro západní svět i pro Německo, co znamená ČSR jako brána k jihovýchodní a východní Evropě, co znamená československá obilnice, zbrojní průmysl a dopravní síť. Napsal jsem Vám, co po kapitulaci by znamenalo Česko-Slovensko pro politiku berlínsko-římské osy. Dával jste mi za pravdu, ale nemohl jste změnit politiku své vlády. Nyní se dostavilo vše, čeho jsme se obávali. Povězte mi, prosím, co můžeme dělat jiného, než děláme?

V kruzích labour rozšířeny jsou nesprávné názory o pražské vládě. Prosím, abyste přijal moje ujištění, že v naší vládě zasedají živly čestné. Není pravda, že vládnou terorem. Svoboda slova je u nás ovšem podvázána, je to dočasné opatření a je nezbytné. Vláda má plné moci, ale ani jednou jich nezneužila. Není žádných tajných smluv. Není žádných koncentračních táborů — slovenská vláda je zřídila na papíře, teoreticky, ale žádné nejsou ve skutečnosti. Živly demokratické nejsou v Čechách pronásledovány. Není u nás žádného antisemitismu, který by měl kořeny v lidu; rozhodně se v tomto oboru nestalo nic, co by nesneslo evropské kritiky. Beranova vláda si vede až dosud slušně a zasluhuje si podpory. Takový je skutečný stav věcí.

Ke konci Vás ubezpečuji, že jsme odhodláni všemi silami držet ducha starých Čech, ducha lásky k lidské svobodě a demokracii. Byli jsme a budeme. V našem lidu jest něco nezmarného, silného a věčného. Dávno bychom byli zahynuli, kdyby to v něm nebylo. Chceme žiti v přátelství se svými sousedy i s ostatními národy světa. Pro mne osobně je to nemalá útěcha, když vidím, že Vy na nás myslíte a zůstal jste nám nakloněn. Ještě jednou Vám za to děkuji.

S přátelským pozdravem

R. Bechyňe.

poznámky

Puntík za pověstmi

Ve čtvrtek 2. února vstoupil bývalý prezident česko-slovenské republiky dr. Edvard Beneš v Anglii na loď, která ho odvezla do Ameriky. Beneš jede do Chicaga na universitu, která mu nabídla profesorské místo; bude přednášet sociologii a věnuje se vědecké práci. Několik dní před svým odjezdem řekl redaktoru anglického listu Sunday Referee: »S politikou nemám už co dělat, naprosto a definitivně jsem jí zanechal.«

To je zajisté nejautentičtější puntík za rozmanitými pověstmi, které se jednu dobu o činnosti dr. Beneše šířily. Jednou bylo slyšet, že je v Rusku a že odtamtud mluví do radia, po druhé zase, že se jeho řeči v Londýně nahrávají na desky a vysílají pak z Moskvy. Nic z toho všeho nebyla pravda.

Zprávy, pokud o něm z Londýna došly, vesměs potvrzovaly, že se z Londýna nevzdálil, že žije v ústraní a že se připravuje na universitní činnost v Americe. Když se vzdával presidentské hodnosti, řekl v projevu na rozloučenou, že si je vědom svých povinností občana. Potvrdil to svým chováním za hranicemi. Ani jedním činem a ani jedním slovem neztížil naši vládu její postavení a úkoly. Třebas už se nezačíná být politikou, je příliš politikem, aby věděl, co mu nyní nejvíce ukládá.

Jiná otázka však byla, zdali neztížil vládu postavení určitý tisk, který měl s Benešem nevyřízené účty a který se domníval, že podzim 1938 je zvláště vhodná doba, aby si je s ním vyřídil. Z vnitropolitických důvodů se zabýval Benešem tolik a nadouval každou pověst a pomluvu tolik, že mohl za hranicemi, kde se, jak víme, náš tisk nesmírně pozorně čte, vzbudit dojem, jako by u nás existovala ještě jakási benešovská otázka. Můžeme si snadno představit, co by se dělo, kdyby se tam ustálilo mínění, že tomu tak opravdu jest. Důsledky by neodnesl dr. Beneš, který je daleko, nýbrž náš stát, který zůstal tam, kde býval. Tohle pochopit je tak na dosah každé soudnosti, že u toho, kdo se podle toho nezařizuje, je těžko nalézt motiv. Z. S.

Hospodářská rada z osobního pohledu

O významu státní hospodářské rady, kterou vláda právě ustavila, nelze pochybovat, ačkoli její posláni plně vynikne teprve za nějakou dobu. Bylo by tedy předčasně mluvit už teď o hospodářských pracích nového sboru a zkoumati jeho záměry. Veřejnost zajímá především osobní složení rady, které je vsuktu k zvláštní a pro nový vývoj poměrů příznačné. Očekával-li někdo, že v této instituci budou jenom hospodářští zástupci a důvěrníci vládnoucí strany Národní jednoty, poznává, že vláda byla prozíravější. Kromě mužů, kteří patří nesporně k předním funkcionářům strany Národní jednoty, vidíme v státní hospodářské radě také osobnosti, stojící na vedoucích místech Národní strany práce. Je mezi nimi na příklad profesor dr. Macek, předseda národohospodářské komise Národní strany práce. Už to je důkaz, že vláda nechtěla ochudit hospodářskou radu o spolupráci osobností z druhé strany; nechtěla je také v zájmu společné věci vyloučit z kladné, třebas i někdy kritické účasti při řešení hospodářských a sociálních otázek, které jsou stále naléhavější. Je to jistě dobré a uklidňující znamení hlavně proto, že naznačuje nový poměr k společným věcem. Můžeme v tom spatřovat také důkaz, že mezi oběma politickými stranami, které se u nás po Mnichovu utvořily, nevládně poměr ohně a vody. V rozhodujících otázkách může vláda počítat také s porozuměním a podporou druhé — nikoli jen opoziční — strany, zato však nemusí ani druhá strana jistí pouze suchý a tvrdý opoziční chléb. Ve vývoji našich politických poměrů je to bezpochyby podstatná změna, kterou si mnozí lidé dosud ani neuvědomili. Potrvá asi delší dobu, než se tento nový poměr vyzkouší a vžije; ještě víc vody uplyne, než si najde cestu k vědomí lidí, ale začátek je zřejmý. Není snad třeba rozvádět, co to znamená pro vnitřní pružnost našeho veřejného života. A není třeba dokazovat, jak to odpovídá tradici a potřebám českého vývoje. K. S.

Censura dobrovolná a nedobrovolná

Čtenáři novin dobře vědí, že je dnes předběžná tisková censura a že v každé redakci sedí státní úředník, který roz-

hoduje o tom, co vyjit smí a co nesmí. Přes to nemyslíme, že tyto úředníci mají ve vážných novinách mnoho práce — totiž s vlastním censurováním, nepočítajíc tu denní hromadu povinné četby. Neboť seriosní novináři, kteří vědí, jak se dnes za hranicemi na český list a jeho úkoly hledí, kteří si uvědomují, co a jak je třeba činit, nepřidělávají censoredům zbytečnou práci, ukládají si sami censuru dobrovolnou a píší tak, jak je to za daných poměrů možné. To znamená, že odpovědnost, kterou s nich vlastně stát zavedením předběžné censure sňal, na sebe zase sami dobrovolně berou. Mohli by to přece dělat také jinak: mohli by psát nazdařbůh a svalit všechnu starost na censora, ponechávajíc mu na vůli, aby propustil, co uzná pro státní zájem za únosné. A dalo by se ještě psát dost všelijakých věcí, pro jejichž potlačení by i předběžná censura možná těžko sháněla důvody. Ale, jak řečeno, svědomití novináři to nedělají, poněvadž vědí, že to, co censura propustí, je konec konců v očích domácích a zvláště cizích čtenářů mínění státně povolené, právě proto, že censuru prošlo. Nedělají to, poněvadž myslí na stát a na jeho nesnadné postavení a nechťejí mu v ničem přidělavat obtíží. Vědí, že i z našeho zdánlivě čistě domácího útočení, škorpení a hádání se ledacos vyvozuje — třebas i mylně — co se pak vládě nebo jiným zástupcům státu při určitých příležitostech předkládá a co nebývá vždycky docela příjemné. Proto se i toho vážní novináři zdržují; ostatně do toho nemají ani chuti. Ale nedělají to, bohužel, novináři všichni, neboť nemají všichni tolik sebekázně a často ani svědomitosti, aby odlišili věc osobní od věci společné anebo soukromou choutku od veřejného zájmu. Bez nejmenších rozpaků využívají toho, že státní censura se dělí s novinářem o odpovědnost a svalují na ni odpovědnost všechnu. Nijak nehledí na to, že jejich podněcování a insinuace se nutně budou za hranicemi považovat za odůvodněné a potřebné, když byly propuštěny a tím jakoby schváleny státní censurou. Z. S.

Hospodářská stránka Hitlerovy řeči

Řeč říšskoněmeckého kancléře Adolfa Hitlera se projevila na světových bursách v Novém Yorku a speciálně pak v Londýně vzestupem kursů a důvěřivějším obchodem. (Za poznámku také stojí, že i na tak zvané »černé burse« obchodované čs. koruny zaznamenaly vzestup kursů ve prospěch naší měny.) Obě věci souvisí s tím, že každý hospodářsky myslící člověk poznal, že především řeč říšskoněmeckého kancléře nezhoršila evropské politické napětí, protože nepřinesla nové hrozby ani ostře vyrocené požadavky a dokonce již ne požadavky toho druhu, že setrvání na nich by vyvolalo vážné riziko konfliktu. Za druhé, že Hitler sám vyslovil naději na dlouhotrvající mir. Nutno je vzít za základ rozboru jen to, co řekl, když totiž chceme posuzovat jeho řeč, nikoli, co si myslí, neboť to neznáme.

Po prvé za dobu své vlády s velkou energií prohlásil říšský kancléř, že »Německo musí exportovat anebo umřít« a protože ovšem umírat nechce, že žádá spravedlivý podíl na světovém obchodě, tím spíše, že po několik let se tento podíl z vlastní vůle Německa zmenšoval. To je ovšem obrat naprosto zásadní povahy. Jak snad je ještě v paměti některých čtenářů, rozbírali jsme zde před několika lety častěji názory národohospodářské skupiny »Die Tat«, která v novém německém režimu hrála významnou úlohu a jejíž doporučení a úsudky nebyly bez vlivu na praktickou hospodářskou politiku Německa. Ferdinand Fried a jeho kniha o hospodářské samostatnosti Německa, »Die Autarkie«, je toho nejlepším dokladem, srovnáme-li totiž její návrhy s tím, co německá vláda dělala. Tito národohospodáři navrhovali ve smyslu již sto let staré doktriny německého národohospodáře Lista, ovšem přizpůsobené německému režimu současné doby, aby Německo nejenom omezovalo podstatně dovoz, ale dokonce i plánovitě omezovalo vývoz. To se skutečně dělo, i když ne ve všech směrech friedovské teorie.

Hitler tentokrát neváhal výslovně přiznat, že Německo má vážné hospodářské obtíže a prohlásil, že se z nich Německo musí dostat. Cestou k tomu je podle jeho projevu rozšíření německého podílu na světovém obchodu a získání koloniální říše. Ale co je důležité v tomto směru právě s hlediska politického, jak to alespoň podle anglického tisku posuzovali na londýnské burse, je výslovné prohlášení říšského kancléře, že je přesvědčen, že k válce pro tyto věci nedojde. Proto ani rozšiřování německého zahraničního obchodu zvýšeným exportem i importem a opatření kolonií pro Německo, až jde o věci podstatné, nevyvolaly v anglosaském světě zne-

pokojení, naopak, nastalo jisté ukladnení. Uvažuje se totiž asi tak, že zvýšením rozsahu německého podílu na světovém obchodu se zvýší blahobyt v Německu a tím také Německo se stane klidnější a spokojenější zemí. Dokonce se uznává, že Německo má v jistém smyslu přirozené právo žádat nové rozdělení koloniálního bohatství, třeba se ovšem nemluví o tom, kdo tyto kolonie poskytne. Ostatně je v tom kus spravedlnosti a s česko-slovenského hlediska máme i my velký zájem na tom, aby se Německu vedlo lépe, protože je vždy dobře mítí zámožného souseda, se kterým obchodní styky jsou pak vzájemně prospěšné, než stát s hospodářskými obtížemi. Získá-li Německo kolonie a dostane-li se mu vyššího podílu na světovém obchodu, nestane se to na náš úkor a naše hospodářství na tom neprodělá, spíše získá.

Mimochoodem i v této věci je patrné, jak špatně posuzují někteří lidé u nás německý režim: v tom, že Hitler mluví o spravedlivějším rozdělení majetku mezi světovými státy a prohlašuje, že z německého lidu nelze dělat národ parit, je zřetelná socialistická nota; u nás se rádo někdy zapomíná, že v Německu je u moci nacionální socialismus a že to není jen pouhá firma. To platí i o Hitlerově prohlášení, že válka ve dvacátém století již nemůže přinést hospodářský prospěch. Kdo by při tom nevzpomněl na předválečnou knihu anglického politického spisovatele Normana Angela »Velká iluze«?

Hitler je si ovšem vědom, že tyto cesty nejsou tak rychlé, aby zvýšení životní míry německého pracujícího lidu nastalo brzy. Proto otevřeně řekl na adresu dělnictva, že v dohledné době je další zvýšení mezd nemožné. Současně však poznamenal, že německý sedlák není s to vyrobiti již další vyšší množství potravin a tím také odůvodňoval jak potřebu rozšíření německého exportu, aby mohlo za tuto zvýšenou kvotu dovážet ze zámoří potraviny, tak i požadavek, aby Německo mělo vlastní potraviny v budoucí německé koloniální říši.

Hospodářská stránka Hitlerovy řeči tedy není znepokojující. I když ovšem všechny spekulace o tom, co bude teď dělat Itálie a do jaké míry ji bude prakticky Německo podporovat — neboť co jest »nevyprovokovaný útok«? — jsou pouhé dohady a ponechávají západní svět v nejistotě o událostech budoucích měsíců, i když Velká Británie a Spojené Státy prudce zvyšují válečnou výrobu, pak přece jenom lze soudit, že Německo asi má nyní více na mysli zřetele hospodářské. To souvisí ovšem právě s tou vnitřní hospodářskou situací, jejíž obtížnost říšský kancléř docela otevřeně ve své řeči nastínil.

Avšak ten, kdo uvažuje hospodářsky, je lépe přístupten hospodářským argumentům a má také lepší pochopení pro hospodářské výhody, než ten, kdo vše posuzuje jen politicky. Tu se tedy otevírá pak přirozeně cesta nejenom docela jiným možnostem dohody velmocí, ale též i dohodě o hospodářské spolupráci Německa s jeho malými sousedy. Napsali jsme zde již, že je prakticky možné mnoho dosáhnout i na příklad mezi Německem a Česko-Slovenskem. Je přirozené, že taková jednání jsou těžká, když oba vyjednaváči ovládají látku a chtějí dosáhnout maximálních výhod. Mělo-li by se však všeobecně jednat o zvýšení německého podílu na světovém obchodu a o úpravě koloniální otázky, pak se budou tyto věci řešit zásadně a ze světového hlediska. Bude-li tedy hospodářské uvažování hrát stále větší roli v politice Německa, jak se tomu zdá z této Hitlerovy řeči, povede to pravděpodobně ke klidnějšímu posuzování možností dohody bez válečného konfliktu.

Rozumí se ovšem, že tím se některé základní tendence světové politiky asi sotva změní, protože jsou dány dosud neotřesenými předpoklady mocensko-politickými a také psychologickými, ba přímo ideologickými. Ale i tu nejsou obraty vyloučeny, jak patrné z toho, že mezi Německem a Ruskem se začíná vážné jednání o hospodářskou spolupráci a novou obchodní smlouvu. Rusko tu patrně také poněkud čelilo posledního polskému obratu — Polsko nejprve po říjnových událostech se přiklonilo nahonem k Rusku a pak se zase od něho po Novém roce odvrátilo — ale Německo ostatně vždy pečlivě rozlišovalo v posledních pěti letech mezi Ruskem jako velestátem a Komunistickou internacionálou. Toto rozlišování ostatně pěstovala ruská vláda, když toho bylo třeba, sama také. Zmizeli překážka Komunistické internacionály, pak není vyloučeno překvapení, že Německo bude, alespoň hospodářsky zatím, na cestě k dohodě s Ruskem. Jakýsi náznak možno spatřovat v tom, že tentokrát

již se Hitler o Rusku ani slovem nezmínil. A tu by se pak i dnes odložené problémy, jako na příklad ukrajinský, asi staly řešitelnými.

Proto lze označit poslední Hitlerovu řeč jako zvláště významnou. Cis.

Noviny radí čtenářům

Události loňského podzimu změnilo do základů poměry, bývalých pohraničních oblastí státu. Velké drama našich krajanů dozívá v tisícerech strastech, jež teprve čas vyléčí. Ale i do života někdejších německých spoluobčanů vnesly územní přesuny mnoho drobných i vážných problémů, které si musí řešit každý pro sebe v novém politickém, sociálním a kulturním rádu. Kdo se o tom chce poučit, může nahlédnout do některého pondělníku sudetoněmeckého listu »Deutsche Post«. Mají tam zajímavou redakční poradnu, jež vyplňuje týdně čtyři až osm sloupců a ve svém celku podává živý obraz časových zájmů čtenářstva. Dotazy zabírají nejen do hloubky, ale i do šíře opravdu vzácné.

Dlouholetý odběratel by na příklad rád věděl, kam se obrátit ve věci odersko-dunajského průplavu; jiný by prodal zbylé známky léčebného fondu; třetí platil od roku 1936 příspěvky do krematoria v Olomouci a chtěl by si zachovat nárok na zpopelnění. Tazatel z Vrbna čeká marně na peníze, zasláné poštovní poukázkou koncem září; Javorňan prosí o radu, může-li si vyzdvihnout zavazadlo, které tehdy zanechal na nádraží v Jablunkově, jež teď patří Polákům. Časté a složité jsou dotazy ve věcech státní a rasové příslušnosti: Narodil jsem se v Londýně; matka byla sudetská Němka, otec Ital neuznal otcovství; jak si opatřím arijský průkaz? — Mám optovat za adoptivní dceru? — Lze získat státní občanství bez opec? ... Značku »Praděk« zajímá rozdíl mezi krví německou a příbuznou. Německé krvi, odpovídá redakce, je příbuzná na př. krev Slovanů a Románů. Příbuzenství se vztahuje i na Finy a Maďary. Chabě vyzněl dotaz značky, jež chtěla vypátrat, kde leží obec Natislawitz, po případě, po případě, jak se teď jmenuje. Před rokem 1844 byla v okolí Opavy, asi prý na území staré říše. Nyní je obec neznámá.

Čtenářky se ku podivu hlavně starají o své příští povolání. Jedna by chtěla studovat na učitelku sportu, jiná na sekretářku velkostatku. Skromnější se táže, jakým podmínkám musí vyhovávat porodní asistentka. — Několik tazatelů projevuje, třebaže výjimkou, sklony sobecké. Jak přiměje 33letý syn 63letou matku, aby mu vydala statek? »Obezřetný Sudetec« se ptá, jaké daně ho postihnou v Německu. Jiný snaživec se domnívá, že veřejní úředníci, osvobození připojením k říši, mají nárok na osvobození příplatek. Krátkou pamět má občan, prosící o sdělení, jak se jmenovalo hlavní nakladatelství sudetoněmecké strany, v naší republice (K. H. Frank). Do zášerší minulosti upírá hlady rakouský voják, který by si rád dodatečně opatřil Karlův Truppenkreuz. Vědec amatér se pídí po nalezištích starogermánských run; nedočkavý naopak naléhá, kde by si mohl již dnes objednat lidový vůz model 1940.

Celkem vzato, není v poradně odstavečku bez trochy praktického smyslu. A přece, přece jen... paprsek světla se vloudlí do střízlivého shonu dne. Muž, značka Olga 15, se seznámil se ženou-Českou, bez vlastní viny rozvedenou. Může si ji vzít? Je-li Vaše nastávající po předcích zdráva, není nejmenších námitek, odpovídá redakce. Ani nepřidá, máte-li se rádi... Proč, nač? Vždyť právě tahle věcná říznost dává úřední punc skutečnosti, že existuje něco, jedno jediné, co nezná hranic národů a států. Láska, bože, láska.

J. Bonhard

politika

Sidney Morrell:

Viděl jsem ukřižování...

Tato stat je překladem několika míst z knihy s tímž titulem, kterou napsal anglický žurnalista, člen redakce »Daily Express«, jenž prožil v Česko-Slovensku celý vývoj od března do října. Kniha ta, která v Londýně teprve vyjde, je nejdramatičtějším vylíčením dělení Česko-Slovenska, jaké jsme z pera cizince dosud četli. Za dnešních poměrů

není asi pomyšlení, že by mohla vyjít v českém překladu: na to autor příliš realisticky a dramaticky líčí vzpouru Němců v Sudetech po Hitlerově řeči v Norimberku. Vypsali jsme několik míst, jež mají vztah k tematice, které zde soustavně sledujeme: jak k tomu došlo. Za zvláště významnou a novou považujeme úryvek první, uvádějící u nás neznámé detaily o styku Chamberlaina s americkými žurnalisty loni v květnu, při kterémto příležitosti britský ministerský předseda otevřel své srdce. Nebylo by to malou okolností pro poznání pravdy, zjistili-li se skutečně, že p. Chamberlain byl již v květnu odhodlán k dělení Československa.

V ý z n a m n á p ř e d e h r a

Jednoho dne v polovici května zašel jsem si do Čerňanského paláce, abych se podíval na své přátele z tiskového odboru československého ministerstva zahraničních věcí. Chodil jsem po chodbě sem tam, klepal na všechny dveře, nenašel jsem však nikoho v kanceláři. Konečně jsem je všechny objevil, Byli všichni shromážděni v přednostově kanceláři. Šest z nich stálo okolo šéfova stolu a všichni se mračili nad papírovými listy, které šéf držel v ruce. Přednosta mě spatřil dříve než ostatní a zvolal: »Podívejte se, co o tom soudíte?« Rozložil listy na stůl, a já jsem je četl se vzrůstající úzkostí.

Byly to zprávy, které obsahovaly výňatky z novin ze Spojených Států amerických. Všechny tyto výňatky pravily, rozdílnými sice slovy, ale s neomylnou jasností, že britská vláda jest přesvědčena, že Československo nemůže dále žít ve své přítomné formě. Veškeré tyto zprávy se dostaly do amerických novin od londýnských korespondentů.

Byl jsem zmaten, opravdu strašně zmaten. Věděl jsem, že na anglickém vyslanectví v Praze jsou diplomaté, kteří nemají rádi Čechy, dívajíce se na ně jako na lidi středních vrstev, a že se nikdy nepokusili, aby Čechům porozuměli. Čechové příliš pilně budovali svůj stát, než aby se nafukovali. Tito diplomaté nalézali přitažlivějšími zámky a honební revíry dřívějších německých aristokratů a proto soukromě sympatisovali s Henleinem a s postoupením sudeto-německého území. Avšak to, co angličtí diplomaté dělali a říkali na soukromých weekendových partiích, bylo docela něčím jiným než to, co nyní britská vláda dovolovala uveřejnit v amerických listech. Co se, pro Boha, vlastně dalo v Londýně, že se Hitlerovi rozvažovaly ruce nad Československem?

Bylo to vskutku docela jednoduché. Lady Astorová uspořádala slavnostní oběd. Později jsem mluvil s jedním účastníkem tohoto oběda v domě, který přechází stromy na náměstí v St. James, a proto vám mohu říci, co se tam odehrálo.

Několik měsíců předtím se vláda Jeho Veličenstva zneklidňovala nepříjemnými zprávami, které američtí korespondenti v Londýně posílali svým listům a v nichž důkladně kritisovali anglickou politiku. Lady Astorová bystře navrhla rozřešit tento problém. Majíc vždy především na paměti společenskou stránku takových otázek, nabídl se, že uspořádá ve svém domě slavnostní oběd, při němž by si mohli američtí žurnalisté volně pohovořit s Mr. Chamberlainem o zahraničních problémech.

Oběd se dával 10. května. Bylo pozváno asi čtyřicet amerických novinářů, pečlivě vybraných, jako reprezentantů listů ve Spojených Státech. V seznamu hostů Lady Astorové nebyl na příklad ani jediný žurnalista kanadský, neboť se dalo předpokládat, že Mr. Chamberlain bude mluvit docela volně o anglické zahraniční politice k lidem ze Spojených Států, že však vysloví názory, které bude třeba za každých okolností diskretně skrýt před lidmi samého britského imperia. Ostatně, i když je člověk ministerským předsedou, nezvyší se chance setrvat v téměř postavení tím, že se otevřeně podporuje zahraniční politika, která by mohla přivodit

ztrátu milionů voličů. Byl zde příklad Sira Samuela Hoara, který jako anglický ministr zahraničních věcí uzavřel s Francií tajný pakt o řešení problému války v Habeši. V tomto případě se na neštěstí tajný pakt dostal na veřejnost dříve, než se mohl prakticky uskutečnit, a anglické veřejné mínění odstrčilo Sira Samuela Hoara. Mr. Chamberlain nechtěl být druhým Sirem Samuelem Hoarem. Úspěch jeho politiky v československé otázce byl závislý na jeho schopnosti tajiti tuto politiku před anglickou veřejností.

Po obědě žurnalisté chvatně odešli a poslali svým listům kabelovou zprávu o svých dojmech.

New York Herald-Tribune tenkrát napsala:

»Angličané jsou přesvědčeni, že Československo nemůže setrvat ve své nynější formě. I kdyby českoslovenští spojenci a přátelé vybojovali vítěznou válku na straně Čechů, naléhali by, aby Češi propustili cizí menšinu, aby se tím předešlo další válce ze stejného důvodu v budoucnosti. Proto by Čechové měli být praktičtější a pokud možno se nejlépe dohodnout s Hitlerem bez jakékoli války.«

A New York Times napsaly:

»Původně britský ministerský předseda zřejmě zastával stanovisko, že nejlepším východiskem by bylo přeměnit Československo v jakési druhý Švýcarsko, kde by každá národnost tvořila zvláštní kanton s dalekosáhlou autonomií. Avšak odborným šetřením se projevily nedostatky podobného plánu a Mr. Chamberlain dnes, přirozeně bez újmy práv hlavních interesovaných stran, zřejmě se kloní k drastičtějšímu opatření — totiž k oddělení německých okresů od československé republiky a k jejich připojení k Německu.«

Po určitou dobu se rozšířil hluk z těchto úvah pouze ve Spojených Státech a v Praze, kde si Češi, plní úzkostí a obav, počali uvědomovat síly, které se šikovaly proti nim.

Je sice pravda, že Sir John Simon opět upozornil na prohlášení Mr. Chamberlaina v dolní sněmovně ze dne 24. března, kdy pravil, že německý vpád do Československa by znamenal pro Anglii, že se musí postavit po boku Francie. Avšak, srovnáte-li to s tím, co se dověděli američtí žurnalisté na obědě u Lady Astorové, byl to jen apel na Hitlera, aby brzdil svůj vpád do Československa, aby měl trpělivost a čekal na Anglii, od níž dostane vše, co si přeje.

Myslím, že už je teď jasné, že tím, že se Hitler zřekl námořní síly, Anglie se zřekla svého zájmu ve střední Evropě. Když vpochozovala německá vojska do Porýní, zdržovali jsme Francii, aby nezasadila Hitlerovi ránu, která ho mohla zničit. Byl jsem tenkrát při tomto dramatickém weekendovém pochodu v Kolíně a viděl jsem, jak velitelé Reichswehru se třásli ve svých vysokých botách. Avšak Hitler věděl více než oni; znal dobře Anglii.

Na počátku roku 1938 navštívil britský ministr zahraničních věcí Lord Halifax Hitlera v Berchtesgadenu a vrátil se, jak říkají Němci, s rudou tváří a s hučením v uších. Brzy poté padlo Rakousko a Anglie, která zaručila nezávislost tohoto státu ve Strese, se ani nepohnula. Po Rakousku přišlo na řadu Československo. Je pravda, jak napsaly »New York Times«, Mr. Chamberlain si pohrával s plánem kantonálního Švýcarska, ale jak jsme později viděli v Praze, odhodil tuto kartu.

Hitler věděl více. Nahlédl do karet již počátkem května. Věděl, že Mr. Chamberlain se rozhodl ustoupit. Ovšem, bylo třeba určitých formalit; musilo být na příklad vyhověno anglickému smyslu pro fair-play.

Kdyby byl Chamberlain učinil z československého problému svou záležitost, uvažoval jsem, měl pouze dvě možnosti. Postavit se proti Hitlerovi a být připraven i bojovat, bude-li toho třeba. Druhá možnost byla donutit Čechy, aby povolili. Beneš částečnou mobilisaci v květnu ukázal Chamberlainovi, že neustoupí. To znamenalo těžkosti — pro Beneše.

Runcimanova mise

Stáli jsme — 86 žurnalistů všech možných národností — v hale pražského hotelu Alcron. Hosté, ubytovaní v hotelu, pili svou kávu na druhém konci haly a zvědavě se po nás ohlíželi. Dva číšníci přehradili tlustou záclonou halu a tím nás ukryli. Za několik minut přinesli podium a obloukové světlo.

Bylo slyšet šumot a záclona se rozhrnula. Objevil se malý muž v staromódním smokingu a s neobvykle vysokým límecem. Držel list papíru. Váhali jsme a pak konečně kdosi začal tleskat. Lord Runciman zakašlal a vystoupil na podium. Oblouková lampa ozařovala jeho obličej, když tam tak stál, slabě nakloněn, s pažemi volně spuštěnými podél těla. Ustal potlesk a nastalo několik vteřin trapného ticha. Pak se Runciman pokusil přerušit chlad.

»Nuže,« pravil s překvapujícím hlubokým hlasem, »Kdo půjde první, reportéři nebo fotografové?«

Žádali jsme, aby se věnoval napřed reportérům. Tak Runciman pozvedl list papíru a pravil nám — čta tak rychle, že jsem mu stačil pouze nejrychlejším těsnopisem — že přijel do Prahy jako přítel všech a nepřítel nikoho, že mír může být zachráněn vzájemným souhlasem a že další zprávy budou občas vydávány tisku. Sedl na podium a ti, kdož uměli anglicky, byli ihned obstoupeni těmi, kteří mu nerozuměli a kteří také chtěli vědět, co Runciman řekl. Když jsme jim to řekli, nebyli příliš spokojeni. Runciman se pečlivě vyhnul jakékoli otázce, která se nám zdála být zajímavá.

Tak na příklad mimořádně důležitá otázka, či to byl v prvé řadě nápad poslat Runcimanovu misi do Prahy. Všichni, kdož jste čtli noviny, vzpomenete si, že 26. července Mr. Chamberlain učinil v dolní sněmovně prohlášení o Runcimanově misi. Pravil, že Lord Runciman pojedle do Prahy nikoli jako rozhodčí, nýbrž jako vyšetřovatel a prostředník... a to na žádost pražské vlády.

To bylo pro mne v Praze novinkou. Nesetkal jsem se s nikým z pražské vlády, kdo by byl nadšen myšlenkou Runcimanovy mise, a našel jsem mnoho Čechů, ať ve vládě či mimo vládu, kteří hluboce nedůvěřovali Chamberlainovým pohnutkům.

Po prvé jsem slyšel, že Runciman má být poslán do Prahy, od francouzského přítele, který ke mně přišel a pravil mi: »Slyšel jste tu novinku? Angličané chtějí poslat do Prahy prostředkovatele. Uvědomili o tomto plánu francouzskou vládu. Váš král a královna byli v Paříži. Lord Halifax, váš ministr zahraničních věcí, prohlásil, že je třeba rychle rozřešit československý problém. Co můžeme my dělat? Musili jsme dát souhlas.«

Telefonoval jsem dvakrát do Černínského paláce, kde je umístěno ministerstvo zahraničních věcí, a shledal jsem, že již všechno odešlo domů. Volal jsem telefonicky úředníky ministerstva zahraničních věcí, jednoho po druhém, v jejich domovech. Nic o tom nevěděli. Sháněli informace na různých místech a pak mně telefonovali: »Nikdo neví nic o tom,« telefonovali, »nemůže to být pravda.«

Tolik jen o tom českém »pozvání«.

Druhý den jsem viděl britského ministra v Praze, Basinga Newtona, jak vsedl do své limousiny před britským vyslanectvím a pak odjel dvě stě metrů do kopce na Hrad. Téhož dne jsem navštívil své přátele na ministerstvu zahraničních věcí. Byli velmi zasmušilí. Nyní již věděli o Runcimanově poslání.

Téhož večera jsem pil kávu s jedním z nich v zahradní restauraci na levém břehu Vltavy. Mladí Češi tančili při své jazzové hudbě. Můj přítel nervosně kouřil cigarety. »Co jsme my mohli dělat?« pravil. »Angličané nás požádali, abychom přijali prostředkovatele, a Francouzi je podporují. Nemohli jsme odmítnout. To by nás uvrhlo do špatného světla. Musili jsme přimout.«

Runciman se usadil v Alcroně. Čechové přichystali pro něho a jeho družinu řadu místností. Byly tam instalovány soukromé telefonní linky. Avšak i soukromé telefony se dají odposlouchat. A telefonní linka z Prahy do Londýna jde přes Německo. Všechné druhy nezáhadněji vypadajících osob se najednou začaly pohybovat v hale Alcronu. Nepochybuji o tom, že většina z nich byli náhodní hosté, ale stejně to bylo podivné. Sudetští Němci se dověděli, že Runciman má rád vážnou hudbu. Následujícího dne dostal tříčlenný orchestr, který hrál v hale každý večer, celý svazek not klasické hudby.

Runcimanova mise zalezla do skořápky a nechtěla z ní ven. Ta byla těsnější než u želvy. Jednou, když jsme již byli rozhořčeni nad tím, že jsme nedostávali žádné zprávy, čemuž jsme nerozuměli a což jsme také neprominuli, napadli jsme jednoho člena z Runcimanovy mise. Byl docela upřímný.

»Je mi velice líto,« pravil. »Znám vaše těžkosti. Avšak v těchto dnech je nezbytně třeba, aby větší část naší práce zůstala naprosto důvěrná. Nejmenší problesknutí zpráv by mohlo vést k... nuže tedy k válce.«

»Máte-li za to, že stav věcí je tak vážný, nemyslíte, že by bylo lépe, kdyby anglický lid se něco o tom dověděl?«

Byla to zbytečná otázka. Znali jsme sami odpověď. Nesmí se nikdy dovolit, aby anglické veřejné mínění myslilo na válku dříve než týden před jejím vypuknutím. Působilo by to těžkostí obchodu. Lidé neutrácejí peníze, když vědí, že bude válka. Působí to potíže politice a nepříznivě to působí na prestiž ministerského předsedy — a snad i samé konservativní strany.

Pokusili jsme se na to jít jinak: »Získáme-li zprávy z jiných pramenů, potvrdíte nebo vyvrátíte nám je?«

Člen mise si pohrával s whisky a sodou: »Nevím, jsem-li oprávněn odpovědět kladně na tuto otázku. Nemohu vám, přátelé, popsat, jak je ta situace nebezpečná.«

My jsme to ovšem nemohli vědět! Byli jsme v Československu celé čtyři měsíce již předtím, než do Prahy přijela Runcimanova mise. Procestovali jsme celou zemi a mluvili jsme se všemi možnými lidmi. Runcimanova mise byla naproti tomu v Praze pouze několik týdnů a při tom se nepohnula z hotelu kromě weekendových přepychových zájezdů na venkovská sídla sudetských Němců. Nyní jsme již věděli, jak jsme na tom s touto misí. Řeklo se nám vskutku velmi zdvořile: »Mám strach, že vám nic nemohu říci, a mám za to, že jsem oprávněn k tomu, abych vám lhal, je-li toho třeba.« Runciman navštívil Hodžu a Beneše, aby je pozdravil. Viděl jsem jej, jak jel na Hrad ve svém autě, které mu zapůjčilo anglické vyslanectví a které bylo opatřeno značkou C. D. — Corps Diplomatique.

Kundt jezdil do Alcronu v malém otevřeném čtyřsedadlovém voze. Následovala jiná auta s právníckými a hospodářskými experty z sudetoněmecké strany, jejichž kožené brašny praskaly obsahem. Auta řídili členové uniformované stráže sudetoněmecké strany — v šedých košilích, černých kalhotách a černých vysokých botách. Sudetští Němci se stávali smělejšími a ukazovali své uniformy mezi českým pražským obyvatelstvem.

Přátelé v Londýně mně říkali, že Runciman čekal na počátku svého pobytu celých čtrnáct dnů, že Češi učiní nějaký krok. Je zcela pravda, že během prvních sedmácti dnů od příjezdu Runcimana do Prahy nepodnikl nikdo nic důležitějšího. Ježto Runciman byl vyslán jako vyšetřovatel a prostředkovatel, domnívali jsme se všichni, že napřed bude vyšetřovat a pak prostředkovat, a Češi, kteří byli zdvořilí a uvážliví jeho pokynů, byli stejného názoru.

Podle mého soudu měl Runciman beznadějný úkol, chtěl-li doopravdy se pokusit spravedlivě rozřešit tento

problém. Jak mohl rozřešit v několika týdnech problém tak hluboce zakotvený v čase? Přiznám se, že jsem neměl žádné vlastní řešení, ani výhled na nějaké řešení. Kdyby zde nebylo Hitlera, bylo by vše zcela jednoduché. Jsem přesvědčen, že na předpokladu autonomie s vlastními místními úředníky silná ústřední pražská vláda by byla s to udržet si loyaltitu většiny sudetských Němců.

Češi poznali, že nyní již bylo pozdě. Neboť — a to je nejdůležitější stránka Runcimanovy mise — kontrola československé zahraniční politiky konečně vypadla z Benešových rukou. Chamberlain kontroloval československou zahraniční politiku prostřednictvím Runcimana v Praze. Co mohli Češi dělat? V očích celého světa byli nuceni vyčkat Runcimanova rozhodnutí, i když sebe více prohlašovali, že budou bránit celistvost svého státu. Beneš již nemohl posílat vyslance Jana Masaryka, syna svého učitele, do Londýna, aby hájil českou věc u ministra zahraničních věcí Halifaxe, neboť by se Masarykovi zdvořile odpovědělo, že britská vláda musí být nutně pod vlivem Runcimanových rad. Osuský, vyslanec v Paříži, také již se nemohl odebrat na Quai d'Orsay s nějakým úspěchem, neboť Francouzi měli volbu mezi paktem s Československem a dohodou s Anglií a klonili se, ač nejjistě a s obavami, k Anglii.

Anglo-francouzský nátlak

Pražská světla se mihotala v údolí, když jsem jel přes Bílou Horu v oné noci 20. září.

Anglie nebyla v nevolnictví pod jinou zemí asi po devět set let. Právě proto je velmi těžké pro Angličany si uvědomit plnou hodnotu svobody a porozumět pocitům Čechů, jejichž svoboda byla této noci opět v nebezpečí. Avšak každý Čech si uvědomoval toto nebezpečí a byl připraven bojovat, stejně jako vy budete ochotni bojovat, bude-li vaše osobní svoboda ohrožena. V tomto případě se tenkrát zdálo, že Čechům nezbyvalo nic jiného než setrvat při jejich rozhodnutí a bojovat, bude-li toho zapotřebí. Vládní anglické listy v těchto dnech mluvily o tom, že se musí najít mírové řešení: předpokládaly, že mírové rozřešení lze nalézt jedině, když Češi učiní ústupky. Nikdo však nepožádal Hitlera, aby učinil nějaké ústupky.

A nyní byl poslán z Londýna do Prahy seznam obětí, které se od Čechů žádaly. Francie, jejíž zahraniční ministr Bonnet ještě před nedávnem ujistil československého vyslance v Paříži, Osuského, že Francie dostojí svému závazku, vyvěrajícímu z francouzsko-československého paktu, do posledního písmene, přiložila své závaží k anglickému tlaku. Uvidíte, o jaký tlak se jednalo. Modlil jsem se, aby Beneš byl s to odporovat, neboť jsem hluboce a trpce cítil, že Anglie páše hrozný omyl. Připomeňte si jen, že sudetští Němci přece nebyli vlastním problémem.

Sjížděl jsem do Prahy okolo Hradčan a zpozoroval jsem jasné světlo v křídle, kde Beneš bydlel. Na Václavském náměstí byly obvyklé zástupy lidí, avšak jejich tváře byly zasmušilé. Věděli nyní, co pro ně znamená Berchtesgaden. Hromadili se okolo novinářských stánků, kupující každé nejnovější vydání novin. Tlačili se na chodnicích před redakcemi listů, čtouce poslední zprávy. Byli plni úzkosti, protože ani noviny jim neřekly, co vlastně jejich vláda dělá.

Beneš zápasil o čas a konečně vypracoval svou odpověď. Vrátil se k dvanáct let staré smlouvě mezi Německem a Československem, na kterou již většina lidí zapomněla. Je to smlouva o arbitráži, která byla obsažena ve smlouvě locarnské. Když Hitler vypověděl locarnskou smlouvu, výslovně prohlásil, že všechny dodatkové smlouvy, mezi nimiž také arbitrážní smlouva s Československem, zůstávají v nedotčené platnosti.

Arbitráž podle této smlouvy byla dvojího druhu. Šlo jednak o arbitráž Mezinárodního dvora v Haagu, jed-

nak o arbitráž mezinárodní komise složené z Čechů, Němců a zástupců neutrálních států. Podle arbitrážní smlouvy měly být rozřešeny všechny spory mezi Československem a Německem jedním z těchto dvou způsobů. Beneš připomněl tuto smlouvu a žádal arbitráž.

Avšak Angličané a ovšem také Francouzi odmítli přijmout tuto odpověď pro Hitlera. (Vzpomněl jsem si však, že Chamberlain přijal Hitlerovy požadavky v Berchtesgadenu bez jediného šeptnutí.)

Několik týdnů později, když byla obnovena doprava na drahách mezi Německem a Československem, dostal jsem »Times« ze čtvrťky 21. září, v nichž jsem se zájmem četl o posledním Benešově úsilí. Zvláště zajímavá byla zpráva diplomatického korespondenta, jak v nejrannějších hodinách ve středu ráno britská a francouzská vláda »učinila naléhavou výzvu u československé vlády, aby určitěji odpověděla na anglicko-francouzské návrhy«.

Rád bych vám řekl, jak byla učiněna tato »naléhavá výzva«.

Ve tři hodiny ráno dne 21. září anglický velvyslanec v Praze Basil Newton odjel z anglického vyslanectví na Hrad. Zvědavé davy, které stály po celý den před Hradem, se rozešly a jedině dva legionáři tam stáli na stráž. Tam se k Newtonovi připojil francouzský velvyslanec M. de la Croix. Žádali, aby ihned mohli mluvit s Benešem.

Tajemník spěchal v županu do Benešovy ložnice, aby vzbudil spícího presidenta. Rád bych, abyste si v myslí představili, jak tenkrát vypadal Beneš, unavený, předčasně zestárlý, čtyřiapadesátiletý, trpící nervovým přepracováním, když šel za britským a francouzským ministrem, aby se podíval tváří v tvář tomu, o čem musil vědět, že to bude konečně nevyhnutelné. Podle slov »Times« oba ministři žádali »rozhodně jasné přijetí«. Řeknu vám určitěji, co vlastně říkali, jak mně to vypravoval jeden český ministr, kterého si později Beneš zavolal na Hrad.

De la Croix měl první a krajně nepříjemný úkol. Bylo mu uloženo, aby prohlásil Benešovi, že Francie nemůže přijít na pomoc Československu, kdyby bylo napadeno. Newton pak pravil, že Anglie zůstane naprosto lhostejná k osudu Čechů, nedají-li svůj souhlas k postoupení sudetského území Hitlerovi.

Tak najednou Beneš poznal, že byl opuštěn. Oba ministři důrazně připomněli, že jeho odpověď nebyla dostatečná. Odpověď, kterou měl Chamberlain přivést druhý den Hitlerovi do Godesbergu, musila být buď úplně přijetí, chtěl-li Beneš jejich pomoc, nebo úplně odmítnutí.

Beneš potřeboval čas, aby mohl uvážit situaci. Poukázal na to, že jsou tři hodiny v noci. Chamberlain měl odletět do Godesbergu teprve v pátek ráno. Zřejmě zde bylo dosti času, aby se vyspal a pak svolal ráno kabinet, aby se do večera odeslala do Londýna odpověď.

Oba diplomaté byli neúprosní. Československý ministr mně pravil: »Z postoje Newtonova dá se usuzovat, že Chamberlain čekal v Londýně u telefonu na Newtonovu odpověď.« Newton a de la Croix žádali okamžité svolání kabinetu. Beneš viděl, že je konec a unaveně svolil.

Telefon probudil ministerského předsedu Hodžu v jeho vile na pokraji Prahy a pět dalších členů užšího kabinetu. Dostavili se všichni na Hrad. Bylo půl čtvrté ráno, když začala tato schůze kabinetu — poslední, které předsedal Hodža.

Trvala tři hodiny, během nichž prošel Beneš se svými ministry zahradou Getsemauskou. Francie je opustila. Francie následovala Anglii a Chamberlain byl rozhodnut zachovat mír za cenu jakékoli oběti, kterou mohl vnutit Čechům. Zbylo zde Rusko, ale to potřebovalo tři měsíce, než by ruské jednotky se dostaly ve větším

počtu na českou stranu. Byla zde možnost pustit se do války a vést ústupový boj až na Moravu, kde by se zakopali před Vysokými a Nízkými Tatrami a čekali, až přijdou Rusové.

Avšak přišly zprávy, které rozprášily všechny naděje na možnost obrany. Maďarsko a Polsko, které vyčkávaly celou tu dobu, aby poznaly, kterým směrem vane vítr, dodaly si anglickým stanoviskem odvahu a postavily se odhodlaně na stranu Hitlera. Poláci se připravovali vpochodovat do Těšína na východě, Maďaři na Slovensko a Podkarpatskou Rus na jihu. Z 1400 mil dlouhých hranic pouze 80 mil bylo bezpečných na straně Rumunska.

Slunce se probíralo ze slabé mlhy nad Prahou, když Hodža sjížděl s Hradu. Jel na schůzi dvaceti zástupců šesti koaličních stran, které byly ve vládě, a upřímně tam vyložil situaci tak, jaká ve skutečnosti byla. Mezi tím Newton a de la Croix neustále naléhali na odpověď.

V jednu hodinu odpoledne zasedl Beneš s plným kabinetem ke konečné schůzi. Byli zde přítomni reprezentanti hlavního štábu a dopravní znalci. V půl čtvrté odpoledne byli zavoláni ministři Newton a de la Croix, aby si přišli na ministerstvo zahraničních věcí pro odpověď. Ministr zahraničních věcí Krofta — znavený a sklíčený — ji odevzdal. Úplně bezpodmínečné přijetí.

Hodža odjel z Hradu. Měl strhanou tvář. Ztratil svůj úhledný vzhled a krčil se do koutka v autě. Ani nepozdravil legionáře, kteří jej zdravili. Druhého dne resignoval. Sbohem, Mr. Hodža!

Zástupy houstly. Noviny nemusily vypravovat, co se stalo. Diváci před Hradem vyčtli vše z rysů na tvářích členů kabinetu, když odjížděli.

Mobilisace

Uplynulo sedm dní téměř od mobilisace až k té zoufalé noci 30. září, kdy Češi přijali mnichovský plán. V těchto sedmi dnech prošli Češi všemi cestami od nadšení národa, bojujícího o své bytí, až po černou bezútěšnost zatraceného a odsouzeného. Po šest dní čekali na smrt, která jim hrozila ze vzduchu, ale nebáli se. A sedmého se podrobili.

Češi byli vždycky jednotný národ, ale v noci mobilisace byli obdivuhodnými ve své kázní. Šel jsem napřed k německému vyslanectví, nedošlo-li tam k protiněmeckým projevům. Toto vyslanectví je blízko vyslanectví britského a bylo vždycky dobře stráženo vojáky a policií. Avšak této noci tam nebylo žádných průvodů. Češi, neuvěřitelně rozumní v okamžiku, kdy obyčejně citové vzněty člověka vybuchnou, si uvědomili, že je čeká mnoho práce, kterou třeba vykonat, než aby měli čas na průvody. Nikdo se nepokusil demonstrovat před německým vyslanectvím.

Opravdu po prvním chvatu v mobilisaci se Praha stala cize tichou.

Nyní šlo o to najít nějaké vysvětlení, které by nevyvolalo u anglické veřejnosti pokořující pocity, že Chamberlain ustoupil před Hitlerem, ale současně takové, podle něhož vskutku Hitler ustoupil před Chamberlainem, takže by anglické veřejné mínění dovolilo žádat další ústupky od Čechů.

Mr. Chamberlain letěl zpět do Londýna. Protože godesberský plán byl nepřijatelný pro Anglii, Basil Newton a de la Croix byli posláni k prezidentu Benešovi s radou, aby mobilisoval. Tato rada nezněla přímo pro mobilisaci. Oba diplomaté pravili, že jejich vlády berou zpět žádost, aby se nemobilisovalo. To bylo pro nás novinkou, že Anglie a Francie předložily předtím žádost, aby Československo nemobilisovalo. A fakt, že Československo této žádosti vyhovělo, prokázal, jak Češi vložili svůj osud do rukou svého spojence Francie a svého přítele Anglie.

Doposud nám všem v Praze, vyjma několika lidí, bylo docela neznámo, co se odehrávalo mezi Londýnem a Ber-

línem. Češové se připravovali téměř s radostí na válku, ne snad, že by milovali válku nebo nenáviděli Němce — neboť nikdo nemiluje válku a zmínil jsem se o tom, že nebyly žádné demonstrace v Praze proti Němcům — nýbrž jediné proto, že se jim naskytovala příležitost bojovat pro bytí své vlasti. Okna polepili křížem krážem páskami modrého papíru, aby se nerozbila pod otřesy z výbušných pum. Ženy se rozloučily se svými muži a syny a když vyšly na nákup, přehodily si přes rameno plynovou masku. Čekaly, co přijde. Děti chodily do školy jako obyčejně, neboť rodiče věděli, že vláda se může lépe postarat o děti a evakuovat je rychleji, jsou-li ve skupinách, než kdyby byly roztroušeny po svých domovech. Biografy, všechny v bezpečí pod zemí, se zatemněnými vchody, dávaly neustále čtyři představení každý den. Kavárny a restaurace byly přeplněny každou noc. Avšak přes to přese všecko se člověk nemohl zhostit zoufalého pocitu války, neboť biografy přinášely ukázky nastupujících záložníků do zbraně a restaurace byly zabeďněny, aby z nich neprosakovalo světlo a svítilo se modrými žárovkami, které dávaly pouze slabé světlo. I v podzemních restauracích jste se nemohl zbavit pocitu války, neboť jste postrádal muže v cikánských orchestrech a uvědomoval jste si, že ti muži byli v opevněních na hranicích.

Někteří zahraniční korespondenti odjeli vlakem do Polska a jiní si najali v okolí Prahy pokoj, kam se šli vždycky v noci vyspat, aby se dostali z toho napětí a zhostili se pocitu, že jsou sami, pocitu, který ve vás vyvolává zatemnění. Já jsem slíbil naší služebně, že ji ne nechám samu v našem bytě.

Sedmý den

Koupil jsem si noviny. Nebylo v nich nic jiného kromě toho, že Chamberlain, Daladier, Mussolini a Hitler se v Mnichově dohodli. Chamberlain měl ještě téhož dne přiletět do Londýna. Bylo to v pátek 30. září. Odešel jsem z Černínského paláce, abych si pohovořil s jedním přítelem ze zahraničního ministerstva a abych se od něho dověděl, co je nového. Když jsem vkročil do jeho kanceláře, zhrozil jsem se jeho bledého obličje.

»Přijali jsme,« pravil.

»Co jste přijali?« tázal jsem se a vysvětlil mu, že jsem byl celý den na cestě. Řekl mně, co se stalo.

Čtyři muži v Mnichově našli kompromis, který zachránil Chamberlaina a dal Hitlerovi vše, co žádal. Němci měli začít okupovat sudetské území již 1. října, jak si to přál Hitler, ale okupace měla trvat deset dní a měla probíhat ve čtyřech etapách. Češi, usazení v prvním pásmu — Chebsko — musili do zítřka utéci. (V Anglii se dává aspoň nějaká doba na vystěhování, chcete-li někoho dostat z pronajatého bytu, pomyslí jsem si.) Československá vláda musila zanechat v okupovaném území všechna opevnění, letiště, dobytek, suroviny, potravinu — právě tak, jak to Hitler žádal v Godesbergu.

To nejsou pro Angličana příjemné věci ku psaní, avšak myslím si, že jiní Angličané, kteří si neuvědomují tyto věci, měli by pochopit, že Anglie ztratila v Mnichově mnohem více, než Československo.

Celé toto století vzhlížely malé země k Anglii, protože za Anglií stálo imperium, které bylo považováno za morální sílu až do konce světa, protože Anglie udržovala otevřená moře (ovšem, že za to brala patriční provisi) a hlavně, protože malé národy při svých sporech se mohly obrátit na britské imperium pro rozhodčí výrok a mohly očekávat, že ten bude aspoň tak spravedlivý, jak lze být spravedlivým ve světě obyčejných mužů a žen. Tyto věci ospravedlňovaly v myslích malých národů samu existenci britského imperia. Rozdělením Československa toto ospravedlnění zmizelo. Zůstalo jen jediné ospravedlnění pro další bytí britského imperia, a to je v přímém poměru k počtu bitevních lodí, letadel

a ponorek, které může Anglie vybudovat, a k počtu vojáků, které může vycvičit. Ztrativši pověst mezinárodní spravedlnosti, musí Anglie spoléhat se na silu.

Přítel v ministerstvu zahraničních věcí mně řekl, že Anglie a Francie poslaly téhož dne ráno do Prahy podrobnosti mnichovské dohody. Žádaly odpověď do půlnoci, což znamenalo, že se Čechům ponechávalo na rozmyšlenou pouze šest hodin, buď přijmout návrhy nebo odmítnout je, v kterémžto případě by stáli Češi sami.

Sešel se československý kabinet. Předsedal mu sám Beneš. Okolo poledne přijali. Můj přítel mi podal čerstvě napsané komuniké, které leželo na jeho stole. Podle jazyka mezinárodní diplomacie se v něm Beneš pokoušel říci celému světu, že mnichovská dohoda byla vnucena Československu Anglií a Francií.

V ulicích o tom ještě nikdo nevěděl. Avšak tušilo se, že se přihodilo něco strašného. Zesilovače na Václavském náměstí oznamovaly, že generál Syrový, voják-ministerský předseda, promluví do rozhlasu. Hloučky lidí čekaly okolo amplionů. Můj přítel z ministerstva zahraničních věcí nechal v jedné místnosti v Alcroně připravit radio. Pozval několik nás žurnalistů, abychom si šli poslechnout řeč Syrového. Seděli jsme po celém pokoji. Můj přítel seděl na pohovce. Tiše jsme hovořili, zatím co hlasatel přinášel zprávy o Španělsku, Číně, Palestině, avšak nic nového, nač všichni venku v ulicích čekali. Pak oznámil jméno Syrového. Můj přítel si zaclonil rukou oči. Syrový začal mluvit.

Svým tvrdým vojenským hlasem oznámil Čechům mnichovské rozhodnutí. Privil, že vláda byla nucena přijmout toto rozhodnutí na naléhavou žádost Anglie a Francie. Prohlásil, že to bylo poslední východisko, jak zachránit mír. A zástupy porozuměly — že kdyby československá vláda byla odmítla přijmout mnichovské rozhodnutí, zůstaly by Anglie s Francií stát stranou a Československo by bylo postaveno osamocené proti Německu. Syrový vyzval občany, aby měli důvěru ve svou vládu. Vyzýval ke klidu a pořádku.

Skončil. Stál jsem u okna a díval jsem se oknem na ulici, kde poslouchaly zástupy lidu. Můj přítel spustil svou ruku s očí a vstal. Byl bledý jako stěna. Byli jsme tam většinou angličtí a američtí žurnalisté. Můj přítel věděl, jak nám asi bylo a co jsme cítili. Vyšel ven sám. My jsme počkali několik minut a teprve pak jsme také odešli.

Popsal jsem vám masové projevy v Praze, když britská a francouzská vláda přinutily Beneše, aby přijal berchtesgadenský plán. To však nebylo nic u srovnání s tím, co se odehrálo v Praze té noci, kdy se Češi dověděli, že jim byl vnucen mnichovský plán. Nikdy předtím jsem neviděl slepě chodící zástupy po chodnicích s proudy slzí na tvářích. Nikdy jsem neviděl davy, zuřivě bezradnou zuřivostí, vyzývající strážníky, aby se spíše připojili k nim, než aby je rozháněli. A nikdy jsem předtím neviděl strážníky tak jemně zacházet s davem, kdy užívali spíše přesvědčujících slov než obušku. »Měli byste pochodovat s námi,« slyšel jsem, jak v jednom zástupu vyzývají mladého strážníka, který je zdržoval a bránil jim projít úzkou uličkou, která vede ke Hradu.

»Ne, ne,« odpověděl strážník, rozpřahuje ruce, aby je zadržel. »Vy byste právě měli ukázat, že důvěřujete své vládě a prezidentu. Měli byste jít raději domů a počkat až do zítřka. Nikdo neví, co chystají. Možná, že se ještě najde nějaké řešení a budete-li dělat demonstrace jako teď, tak se může stát, že takové rozřešení překazíte.«

Přesvědčoval dav takovým způsobem po několik minut a dav mu naslouchal. Dav se tím uklidnil a vplul zpět do hlavních tříd, kde byly nejhustější zástupy a kde jej pohltila opět obrovská atmosféra hněvu a zoufalství.

To byl lid, zbavený jakékoli naděje. Před devíti nocemi demonstrovali proti berchtesgadenskému plánu. Na-

plnili ulice a táhli v průvodcích, vykřikující svůj hněv. Avšak tenkrát měli někoho, ke komu se mohli obrátit o pomoc. Obrátili se k armádě a voják se stal jejich ministerským předsedou. Ten zmobilisoval armádu pro boj proti tomu, kdo je chtěl zničit. Avšak nyní sama armáda, tentýž voják-ministerský předseda, přijala ještě horší podmínky... a nyní již zde nebyl nikdo, ke komu se mohli obrátit. Byl to ztracený lid, který bloudiv bezúčelně ulicemi a ulevoval pláčem svému žalu a své bezradnosti.

V půlnoci jsem si zašel do Radiojournalu s Mauricem Hindusem, který vysílal relace do Ameriky. Seděli jsme ve studiu, zatím co Hindus pronášel své poslední věty. Uslyšeli jsme hlas Déreera, ministra spravedlnosti. Dérer byl Slovák a nedovedl skrýt své city, podobně jako jiní jeho kolegové z vlády. Slyšel jste již někdy plakat muže nad mikrofonem? Rve to srdce a svírá to duši. Dérer se snažil klidně vysvětlit své zemi, proč přijali mnichovské podmínky, avšak jeho hlas unikl jeho kontrole. Zesílil při výkřicích vášně, pak se zlomil a Dérer plakal. Plakaje, snažil se dále mluvit klidně. Najednou ho však přemohla jiná vlna vášně. Tak dlouho, dokud budu živ, nezapomenu nikdy, jak jsem seděl ve studiu v rozhlase a poslouchal jsem muže, který byl rván na kousky ve svém nitru. Vysvětloval obsah mnichovské dohody. Privil, že kdyby Češi necouvli a odmítli přijmout mnichovské podmínky, musili by si uvědomit, že v případě války s Německem by se Anglie a Francie postavily na stranu Německa.

Nevěřím, že by mohlo dojít k takovému uspořádání front, ale bylo by zajímavé znát pravý obsah vět, které pronesl britský ministr v Praze Mr. Basil Newton před prezidentem Benešem ráno v pátek 30. září, když ho žádal, aby přijal podmínky, stanovené státníky v Mnichově. Nevěřím, že by nějaká britská vláda mohla vtáhnout britské imperium do války proti Československu na straně Německa, avšak není pochyby o tom, že československý kabinet se obával takové možnosti.

Neboť po Dérerově řeči promluvil ministr propagandy Vavrečka. Privil hlasem stejně truchlivým jako Dérer: »Musili jsme si uvědomit, že Rusové by potřebovali týdny, než by nám přišli na pomoc... a to by bylo snad příliš dlouho, neboť do té doby bylo by zabito několik milionů našich mužů, žen a dětí. Musili jsme ještě více uvážit, že naše válka na straně Sovětského Ruska by nebyla pouze bojem proti Německu, nýbrž byla by vykládána jako boj na straně bolševismu. A pak by se možná celá Evropa postavila do války proti nám a Rusku.«

V sobotu ráno 1. října, když německé jednotky vpo-
chodovaly do Chebu, Praha byla městem bez života. Byly tam sice stále malé hloučky lidí, rozmlouvajících na rohu ulice, když jsem odjížděl k severní hranici. Avšak nebylo již v nich žádné bojovnosti. Zdálo se jim, že se celý svět spiknul proti nim.

Václav Pilecký:

Konflikt ve Středoze­mním moři

V dějinách najdeme hodně oblastí, které byly vždycky ohniskem krísi a sporů. Středoze­mní moře patří od nepaměti k takovým oblastem. Věděl to už kardinál Richelieu, nazýváje Středoze­mní moře dědictvím, kterého budou žádat mnozí vládcové — a to nejen z titulu práva, nýbrž i z titulu pouhé moci. Mezi všemi silami, které spor o Středoze­mní moře stále znovu oživují, hraje význačnou úlohu hospodářství. I v nynější krísi přísluší hospodářským zájmům vynikající místo.

Středoze­mní moře je ohniskem sporů především proto, že tvoří jednotný a uzavřený hospodářský prostor. Tím si můžeme vysvětlit také pojem »mare nostrum«: před

Rímany snažili sa již Řekové, Féniciáni, Turci a Španělé uplatniť túto zásadu. Ale celá táto oblasť, ktorou lze považovať za hospodárskú jednotku, má spoločnú veľkú nevýhodu: trpí nedostatkom priemyslových surovín, zejména rud. Preto sa již ve staroveku a stredoveku uplatnili tady výbojné a imperialistické tendencie (výboje Alexandrov, pronikání Rímanů do střední Evropy a do Afriky, obchod italských přístavních republik s východní Asii atd.)

Druhou hlavnou otázkou je dopravně-hospodársky význam Stredozemního moře. Už proto, že má ústrední polohu a je obklopeno třemi světadily (dva z nich skrývajú veľiké koloniální oblasti s neprozkoumaným bohatstvím surovín), přitahuje Stredozemní moře také zájem veľkých národů, usídlených mimo túto oblasť. Rozhodující úlohu Portugalska a Holandska převzala, jak známo, Anglie. Po otevření suezského průplavu, jehož vybudování se Anglie s počátku obávala — ovšem jen s ohledem na nové politické nesnáze — musila britská vláda změnit svou hospodárskou politiku v oblasti Stredozemního moře.

Oba tyto důvody jsou vlastní příčinou italského tvrzení, že Stredozemní moře má pro Itálii životní význam, ale pro ostatní dvě zúčastněné veľmoci, totiž pro Anglii a Francii, jenom význam dopravní. Podívejme se především na hospodárské zájmy Anglie a Francie, abychom poznali, co mají tady hájiti.

S obchodního a hospodárského hlediska mají země kolem Stredozemního moře pro Anglii poměrně malý význam: jejich podíl na zahraničním obchodě britské říše dosahuje průměrně jenom 12 procent. Ačkoliv podíl na celkovém obrátu italského zahraničního obchodu činí 14 až 15 procent, jsou přece absolutní čísla pro Anglii mnohem větší než pro Itálii. Egypt a Palestina patří totiž k anglické hospodárské oblasti, egyptská bavlna a jordánská nafta tvoří důležitou položku v každém výkazu zahraničního obchodu, a anglické investice ve státech kolem Stredozemního moře jsou ještě stále větší, než investice italské. Po vybudování suezského průplavu je Stredozemní moře nejdůležitější dopravní cestou britské říše. Chrání ji dva silné opěrné body mezi Gibraltarem a Alexandrií, zatím co země blízkého východu a Rudého moře patří už dlouho do rámce britské politiky. Světová válka ukázala však, že hospodárskou funkci Stredozemního moře může Anglie udržeti v plném rozsahu pouze v dobách míru. Rozvoj letectví a lehkých námořních zbraní, jejichž stavbě věnovala Itálie velikou péči, způsobily, že ani silné anglické loďstvo nemůže již zaručiti britskému zboží bezpečnou dopravu. Od r. 1919 vyvodila

toho Anglie nenápadně, ale zato radikálně, všechny důsledky: za války může dopravovati všechno zboží kolem Mysu Dobré naděje. Rozvojem moderní techniky dosáhly obchodní lodí takové průměrné rychlosti, že cesta kolem Mysu Dobré naděje netrvá mnohem déle, než trvávala plavba suezským průplavem, kde se mimo to doprava zatěžuje vysokými poplatky. Trvá-li Anglie přes to na této cestě, činí tak proto, že je přece jenom rychlejší a kromě toho má pro anglickou politiku v Přední Asii a v Egyptě, v Sudanu a britské východní Africe mimořádný význam (Palestina).

Francie má sice ve Stredozemním moři veľiké zájmy, ale přece jenom menší než Anglie. Nejdůležitější je pro Francii západní pánev, která leží naproti Alžír, Maroku a Tunisu. Tyto tři země jsou důležitější nádrží hospodárských sil, než ostatní zámořské kolonie. Tam je skryta autarkční síla Francie (kromě nafty). Mimo to hraničí tyto země přímo s obrovskou koloniální říší ve střední Africe — a to znamená 10 milionů km² a 35 milionů obyvatel. Alžír, který je hospodárskou a dopravní základnou této obrovské říše, je také největší a nejbo-

hatší pobřežní provincií. Francie ji považuje za integrální součást materské země. Proto také Alžír podléhá, jako každý jiný francouzský departement, ministerstvu vnitra, zatím co Tunís a Maroko spravuje ministerstvo zahraničí jako protektorát. Ostatní francouzská území v Africe spravuje ministerstvo kolonií. Klimatické a geologické podmínky tří pobřežních provincií umožnily, že se tam Francouzi cítili jako doma a nikoli jako »dobyvatelé«. V zemědělství mohli uplatniť domácí výrobní způsoby, pěstující bez potíží obilí, révu, olivy a dobytek. 75 procent vývozu z těchto provincií jde přímo do materské země, zatím co vývoz do těchto zemí následuje hned po vývozu do Německa a Spojených Států. Kromě zemědělských plodin má zde Francie také ložiska železné, zinkové a olovené rudy a fosfáty (druhé největší ložisko na světě). Volný průjezd Stredozemním mořem má tedy pro Francii nesmírný význam. Velké přístavy v Oranu, Bisertě a Tunisu jsou v přímém spojení s francouzskými přístavy (Port Vendres, Marseille, Toulon) a ovšem i s přístavy na atlantickém pobřeží Maroka (Casablanca a Rabat). Dráha by sice Francii umožnila udržeti spojení materské země se severní Afrikou, ale doprava by se zdražila a zpomalila, takže by prakticky sotva přicházela v úvahu.

Tyto skutečnosti odporují tedy italské thési, že pro Itálii má Stredozemní moře životní význam, ale Anglii a Francii jenom prospívá. Jak se jeví italské zájmy s hospodárského hlediska? Vnitřní hospodárská ústava Itálie vyvolala ohromné vypětí výrobních a finančních sil, které však nestačí zdolatí rozhodující nedostatky surovín a devis. Tím, že Itálie snížila dovoz obilí, snížila se sice pasivita obchodní bilance, ale hlavní položky platební bilance — totiž cizinecký ruch a poukázky zahraničních Italů domů — jsou stále menší. Vnější hospodárskou situaci Itálie určují tři okolnosti: ztráta vedoucího postavení v jihovýchodní Evropě, nedostatek kapitálu při hospodárském využití říše a výdaje ve Španělsku.

Je tedy naprosto pochopitelné, soustřeďuje-li se zájem Itálie na Stredozemní moře, jako na kompensaci za ztracené výhody. Italský obchod se zeměmi v Stredozemního moře vykazoval v r. 1937 podle úředních italských statistik tyto položky (v milionech lir): dovoz — 1579, vývoz 1433, přebytek dovozu činil tedy 145 milionů lir, ačkoli v těch zemích bydlí půl druhého milionu Italů. Celý obchod ve Stredozemním moři jeví se takto: dovoz — 1682, vývoz — 1903, zbývá tedy vývozní přebytek 220 milionů lir. Celý italský zahraniční obchod vykazuje dovozní schodek ve výši 5640 milionů lir — ovšem bez italských osad. Spolu s nimi zbývá vývozní přebytek 3408 milionů lir. Poněvadž celkový obrát italského zahraničního obchodu v ze nich v Stredozemního moře znamená ročně jenom 14—15 procent, je zřejmé, že Itálii jde především o obchodně-politické zázemí. Co se týče surovín, nejsou italské osady (egejské ostrovy, Libye a Habeš) příliš hodnotné, takže Itálii jde jednak o uvolnění dosavadní situace a jednak hledá vhodné objekty pro výhodnou směnu.

Řekli jsme už, že Francie a Anglie mají teoretickou možnost udržeti spojení s koloniemi i v případě války, ale Itálie by byla uzavřením Stredozemního moře u Gibraltaru a znemožněním plavby suezským průplavem odříznuta (cesta přes Sv. Gothard, Brenner atd. do německých, belgických a holandských atlantických přístavů byla by pro ohromné náklady neuskutečnitelná). Proto se Itálie dovolává »přirozených nároků«, které sledují dvojí účel: jednak si chce ulehčiti dosavadní situaci a jednak usiluje o nové posice. K první skupině požadavků patří italské nároky na trať Džibuti - Addis Abeba, snížení poplatků v suezském průplavu a získání Džibuti. Druhá skupina se týká Korsiky a Tunisu. Špa-

nělsko tvoří přechod mezi oběma skupinami — proto se snaží Itálie tak neústupně, aby si v této oblasti zajistila vliv.

národní hospodář

Ing. dr. Viktor Felber:

Ze statku do chalupy?

Vážený pane redaktore!

Zdá se mi, že se čtenáři »Přítomnosti« články v ní obsaženými podává příliš pesimistický názor do budoucna po stránce hospodářské. Tyto vyhlídky jsou vskutku smutné pod zorným úhlem dnešního řádu hospodářského. Zeela jiný výhled podává však vědecké stanovisko energetické, zvláště se zřetelval na skutečnost, že lid republiky je v práci výtvalý, dovedný, podnikavý a že prokázal svou vskutku vzornou rozvahou svou zralost a vysokou mramvní i kulturní úroveň.

Dovolují si Vám zaslati po »Přítomnost« pojednání »Ze statku do chalupy?«, navazující na poznámku zpravodaje posl. Remeše, jež byla citována v 51. čísle minulého ročníku. Zastávám tu stanovisko optimistické, které, myslím, jediné vede k pokroku. Jsem hluboce přesvědčen, že se změnou nazírání na děje hospodářské i v nových poměrech nám vyplyne šťastná budoucnost naší tvořivou pracovitostí.

Pohroma — sice bez hromadného ničení života a statků — postihla před čtvrt rokem náš stát, ve jménu sebeurčení národů pozbyl třetinu území. Ztratili jsme přes dvě třetiny uhelné těžby — hlavního to základu všeho průmyslu — a přerušeny byly četné silniční i železniční spoje. Stát byl tak postaven před nové úkoly, jež může zdolat jen pilnou prací všeho obyvatelstva.

Proto právem vláda ústřední i vlády krajinské volaly všechen lid do pilné práce. Toto volání bylo všude přijímáno jako samozřejmý požadavek. Technikové, jichž se nové úkoly zvláště dotýkaly, se pustili bez meškání do práce, a to v několika střediscích, v Masarykově akademii práce, ve Spolku čs. inženýrů a v nově zřízeném Pracovním sboru hospodářské obnovy. Ztracená ložiska uhlí mají býti nahrazena jednak intenzivnější výrobou, jednak hospodárnějším využitím paliva zplyněním a chemickou výrobou, jednak hospodárnějším využitím dokonalejšími motory, nahrazením parního pohonu lokomotiv elektrickým a zavedením termodynamického topení za využitování slunečního tepla s prokázanou topnou účinností 350 procent i vyšší: využitkováním vodní energie našich toků má býti provedena velkolepá elektrisace celého státu.

Pesimističtí finančníci

Zdá se však, že počáteční pracovní tempo pokleslo. Pracovní nadšení techniků, kteří si troufali povznést stát i za nových poměrů k blahobytu, bylo ochlazené výpočty finančníků, poukazujícími, že tyto podniky nebudou pravděpodobně rentabilní a že by se staly pro stát těžkými břemeny. Finančníci varují před unáhleným rozhodnutím z obavy — před finančním ztroskotáním. Je prý naopak nutno omeziti státní vydání, stát se má vzdáti všeho nerentabilního podnikání i účasti v bankách a omeziti počet svých zaměstnanců. A poněvadž nelze propustiti státní zaměstnance, uprchlé nebo vykázané z německých území a ze Slovenska a Podkarpatské Rusi, třeba zjednatí pro ně místa předčasným pensionováním a vyloučením provdaných žen ze státních a veřejných služeb.

Současně se odsuzuje podpora v nezaměstnanosti, která dosavadní finanční systém dával přednost před prací,

poněvadž to byl prostředek zdánlivě lacinější. Ale zapomíná se, že předčasné pensionování je také jen jiná forma podpory ve vynucené nezaměstnanosti.

Nikoliv, země, která rodí plodiny a je ozářena životodárným sluncem, není chuda, a není také chudý národ, jenž je obdařen touhou po tvořivé práci a pracovními způsobilostmi. Byli by však chudi duchem organizátoři, kteří by nedovedli zužitkovati toto skryté bohatství a přeměnit je v živobytí hodnoty.

Optimistické these a plány techniků jsou umlčovány, a šíří se opět pesimistické these finančních národohospodářů. Byli jsme prý již za Rakouska chudi. Národ zůstal chudým i ve svém státě, jenž vzkvétal za štědré podpory cizího kapitálu. Tak podařilo se nám za dvacet let i přes sedm hladových let krise přece vybudovati dosti pohodlný dům, střední statek — ovšem zadlužený. Mnichovskou konferencí byli jsme však nuceni opustiti tento statek, všichni si musíme býti vědomi skutečnosti, že jsme se z pěkného domu přestěhovali do chalupy.*)

Optimističtí technikové

Teorie přirozené chudoby státu, obývaného chudými národy a ochuzeného v zájmu zachování evropského míru, je založena na jistém předpokladu, jehož třeba si podrobněji všimnouti, že výrobnost státu se měří finančním kapitálem jeho národů a že tento kapitál je v úzkém vztahu se zlatým pokladem cedulové banky.

Teorie chudoby státu a národa je tedy vázána na kapitalistický řád hospodářský, v němž je těžební kapitál základem výrobnosti, jeho význačnou vlastností je rentabilitnost — schopnost vynášeti jeho vlastníkům zisk nevyrovnaný jejich prací, užitečnou státnímu společenství. Tyto kapitalistické zásady, že peníze jsou nepřímý statek, vyznačený schopností vynášeti úrok jako odměnu za úvěrovou službu, že podnikání je riziko, zasluhující zvláštní odměny, tak houževnatě zastávané zvláště demokratickými státy jsou uznávány dále i u nás, přes to, že jsme svou dosavadní ideologii ve druhé republice v leccems přizpůsobili ideologii autoritativní. Ideologie autoritativních států hlásá naopak, že vlastním a skutečným kapitálem státu je pracovitost a výrobní způsobilost lidu, že peníze mají býti pouhou hospodářskou pomůckou, že tedy nemají býti statkem, byť abstraktním, jenž svou právní povahou zasahuje brzdivě do hospodářského dění. Tato ideologie fašismu i nacismu nahradila již kapitalistickou zásadu rentabilitnosti pro vlastníky a správce kapitálu zásadou užitečnosti pro národ.

I my jsme se teď přiklonili k ideologii t. zv. národní, můžeme však při tom zůstatí věrní myšlenky humanitní. Sloužice svému národu a nepoškozující záměrně zájmy jiných národů, prospějeme nejlépe sobě i všemu lidstvu. Chápeme-li taktó národní ideu, musíme všechnu svou činnost podřídití prospěchu národa — to jest všeho lidu. Myšlenka národní, dáváme-li pojmu národ reálný smysl, splývá proto logicky s ideou sociální. Této ideji, dnes jediné správné, se musí přizpůsobiti i celá státní organizace. Uznáváme-li tedy obecně nutnost přestavby státu, je třeba bezpodmínečně i nové reorganizace hospodářské. Idea národní stojí nad zvykovým řádem kapitalistických výsad.

Idea národní, pojatá reálné a tedy sociálně, je tudíž v zásadním rozporu i s řádem hospodářským, jevícím se zvláště soukromokapitalistickým úvěrem a spekulativním tvořením cen za zboží a práci. I když pojem národ není dosud přesně vyčten, je již provždy pohřben názor, že národ je pouze jistá vrstva společenská. Proto se idea národní nutně rozchází s ideou pseudoliberalistického kapitalismu.

Proto je naléhavým úkolem vlády, jež přejímá odpovědnost za uskutečňování ideje národní, i úlohou obou po-

*) Ze zprávy generálního zpravodaje rozpočtového výboru.

litických stran, jež obě prospěch národa postavily za svůj cíl, připraviti rozchod s kapitalistickým řádem výsady a převéstí stát postupně do hospodářského zřízení, v němž zájem národa jako celku je příkazem nejvyšším. — K racionální přeměně řádu jednostranných výsad v řád národní výrobnosti s obecnou pracovní povinností měla by také přispěti nově zřízená Státní rada národohospodářská.

Náš národní statek byl vinou naší i zaviněním cizím zmenšen ve stateček, jehož úrodná půda klesla téměř s počtem obyvatelstva. Prohospodaříme-li tento stateček v chalupu, místo abychom intensivním racionálním hospodařením zvětšili jeho výnos a zajistili tak národu lepší živobytí, bude jediné naší vinou, že jsme nedovedli využítí pracovní nadšení lidu a pilných rukou odpoutáním se od nevyhovujícího řádu hospodářského. Svobodu práce na vlastní roli ani přijatý mnichovský diktát neruší.

Český národ, vědomý si svých práv i povinností, řízený vládou, jaké jeho pilný, dovedný a rozvážný lid právem zaslouhuje, bude za vedení svých vůdců se zdarem hospodařiti i na svém zmenšeném statečku a vybuduje sobě svou práci zasloužený blahobyt. Nemusí se proto obávat, že bude odkázán na chudobnou chalupu.

Život a instituce

Jak se stýkati s Němci

Pane redaktore,
byl jsem přes tři roky služebně v Německu, myslím, že jsem Němce poznal. Budeme se nyní s Němci stýkati více než dříve. Snad tedy tyto mé zkušenosti mají nějakou obecnou cenu. J. D.

Otiskujice rádi tyto informace, dodáváme, že se pokusíme sestavit také pravidla pro styk Němců s Čechy, a že bychom byli rádi, kdyby jich Němci chtěli použít.

Po událostech posledních měsíců budou se naše styky s Němci stále více množit. Máme zájem na tom, aby styky ty byly hladké, věcné a pro nás prospěšné. Proto je dobře uvědomiti si, za jakých předpokladů v dnešní době styky ty mohou býti hladké, po případě co by tomu mohlo býti na překážku.

Musíte umět německy

Je tu hned jedna věc — nejdůležitější: dokonalá znalost němčiny. Najdete u nás, zejména v mladší generaci, hojně lidí, kteří dovedou slušně mluvit i psát francouzsky, někdy i anglicky, ale ku podivu lámou němčinu. Bylo za naší dosavadní »západnické« orientace chybou, že jsme pomíjeli němčinu. Stávalo se po převratu, že v jednom velkém odboru našeho vysokého úřadu mezi 60 úředníky-vysokoškoláky nebylo jednoho, jenž by určitou stať dovedl přeložit do bezvadné němčiny. Každý uzná, že se zde musí mnoho změnit. A při tom nepůjde jen o to, aby se lidé určení pro styk s Německem naučili správnému vyjadřování němčinou, stejně důležitou jest i dobrá výslovnost. Důvěru cizince a snad obzvláště Němce získáte nejsnadněji, dovedete-li s ním plyně pohovořiti v jeho mateřštině tak, aby při každém slově nebyl zdážděn kostřatou výslovností, komickými obraty a vazbami. Mějme při tom na paměti, že dnes již v úředním, obchodním a společenském styku nebude míti převahu akcent vídeňský, starorakouský, nýbrž především němčina berlínská, onen ostřejší, hroťitý a rychlejší akcent severoněmecký.

Mám-li se s cizincem sblížit, nestačí, abych znal jazyk jeho, ještě důležitější je znalost jeho duchovní kultury, zvláštností jeho prostředí, jeho povahy, jeho hmotných i duševních potřeb. Naše starší generace — ještě doba Nerudova — znala dokonale německou literaturu a filosofii. Celá česká kultura nesla do konce minulého století pečeť vlivů německých a proto snad bylo

pro naše lidi v tehdejší době snadnější pochopiti mentalitu a prostředí německé, než dovedeme dnes my.

Veškerý německý život a mluva je prostoupena zlidovělymi citáty z německé literatury. Zkuste to: Citujte Němci při vhodné příležitosti ten či onen verš, který zná každý německý školák, tu či onu běžnou průpovídku, přísloví. Němec bude udiven, polichocen, stoupne i respekt vůči vám co »inteligentnímu člověku« a jeho vztah k vám stane se okamžitě přátelštějším, důvěřivějším.

Nemusíte býti poníženi

Nejednou se mi Němci přiznali, že nás Čechy považují za zálužné, falešné, úskočné. Má odpověď zněla: Kdybyste nás nebyli tisíc let tiskli, nebyli byste nás — národ mnohokrát slabší — přinutili býti ve styku s vámi opatrnými, to jest, jak vy říkáte úskočnými. České opatrnickví, tichošlápství jest, doufám, i leckterému Čechovi proti mysli. Nutno však výslovně varovati před chytračením, úskočností a lisavostí ve styku s Němci, kteří cítí až fyzický odpor proti pochlebníkům a chytrákům, zvláště počínají-li si při tom dotěrně. Pro styk s Němci vybírejte lidi vyhraněné, přímé, kteří, bude-li toho situace vyžadovat, raději řeknou Němci pravdu taktně do tváře, než aby mu podlézali.

Němec jest člověkem zákona, kázně, řádu. Máte-li s Němcem spor a jste-li v právu, apelujte na zákon, řád, slušnost. To vždy Němce zarazí a přinutí k uvažování. Zarazí jej jednak obava, aby snad přece jen nepřišel do konfliktu se zákonem (úřady), jednak i značný fond osobní slušnosti. Tento smysl pro objektivní normu jednání — jak učí zkušenost — není stejně silně vyvinut leckde mimo hranice Německa.

Musíte vědět, co pro ně znamená »místo na slunci«

Nejsme příliš optimističtí v očekávání, že by se Němci snažili (anebo dovedli) pochopiti naše národní zvláštnosti, potřeby a tužby. To nám však nesmí překážeti, abychom se nesnažili pochopiti my je. A nutno po pravdě říci, že oprávněné tužby a základní potřeby německého národa nebyly a nejsou ve státě dosti přesně a spravedlivě chápány. Nejde nám tu o politické hodnocení věci, nýbrž o vystižení mentality průměrného Němce.

Především by si měl každý z nás promyslit skutečnost, že ze čtyř Němců vždy jen jeden žije na venkově a tři v městech anebo v průmyslových střediscích a že v některých německých krajích hustota obyvatelstva přesahuje 200 osob na km². Víte, co tento nedostatek prostoru (kolonií) při dnešní vitalitě Němců znamená? Znamená to, že pyramida německého sociálního ústrojí stojí na špičce. Německá expanse — byť i ne populační, kolonizační, zato však hospodářská — je životní nutností. Byla by se dala zasytit mohutnými obchodními styky s celým světem na podkladě liberální dohody se všemi státy. Víte však, jak jsme od tohoto liberálního uspořádání mezinárodních vztahů v dnešní době vzdáleni. Dílčí náraz, vplynuvší z oné situace úzkosti německého prostoru, jsme my v ČSR již pocítili. Další výboje německé expanse pocítí ostatní svět, při čemž my nebudeme zasahovat. Mějme však ve styku s Němci pochopení pro to, mluví-li oni o nedostatku prostoru, o záducnosti lepšího místa na slunci a pod.

Němce hněte vědomí, že Francouzi, Angličané, ba i Rusové a Američané si vytvořili svůj prostor, svá imperia, kdežto oni — národ střídmy, tvořivý a bojovný — uvízli na omezeném prostoru, jenž do nedávna byl ještě zúžován okupací Porýní, dnes ještě polským koridorem. Proč Francouzi a Angličané a proč ne my? — táže se Němec. Němci musili se v poválečných deseti letech spokojovati spartánskou stravou a náhražkovými látkami, kdežto Francouzi, pohodlní a podle úsudku Němců dekadentní, tonou v nadbytku. Je to nechuf vůči beati possidentes tohoto světa, jež zžírá Němce. I to je nutno

chápat. Vysvetlení, že Nemci a Italové se svým sjednocením přišli o 150 a více let po Francii a Anglii, tento pocit neodstraní.

Nesmíte se dotýkat staré rány

Nechápe dnešního Němce ten, kdo nepochopil to, co lze nazvat *versailleským komplexem* u Němců — onen otřes, který prožili v důsledku porážky 1918. Nemyslete, že na svou porážku zapomněli, i když se Německo mezitím zase už stalo nejsilnější mocí v Evropě, krácející od politického vítězství k vítězství. K citové nepříteli vůči bohatému Západu pojilo se aspoň do nedávna vědomí hanby z porážky, z »černošské« okupace Porýní, křivdy válečných náhrad a pod. Jak hluboko šla ta rána, lze pochopit jen z toho, víme-li, s jakou vášní absolutního sebeobětování Němci usilovali o vítězství. Dva příklady ozřejmily pisateli tuto vůli k vítězství:

Asi r. 1924 setkal se ve vlaku s říšskoněmeckým mistrem-barvířem, pracujícím v kterémsi československé továrně. Vyprávěl o bojích pod Verdunem. Byl poddůstojníkem u kulometů. Prodělal nejstrašnější boje, sta a sta kamarádů viděl na vlastní oči hynout.

»A přece jsme to nevyhráli,« pravil, a slzy vytryskly mu z očí. Pak dodal: »Kdybychom byli pod Verdunem obětovali ještě 100.000 mužů, byli bychom možná přece francouzskou frontu prolomili a válku vyhráli.«

Lze ještě někde v jiném národě na světě nalézt mistra-barvíře (nikoliv tedy aktivního generála), účastníka nejstrašnější bitvy v dějinách, jenž by si přál obětovati ještě 100.000 svých kamarádů, aby bylo dosaženo vítězství?

Německý záložní důstojník, v civilu student, byl ve Flandrech zraněn mimo jiné i do pravé ruky a po léčbě v nemocnici propuštěn domu na delší dovolenou. Rána se zahojila, důstojník však viděl, že pravici již nebude moci střílet.

»A tu vycízel,« praví jeho sestra, »z vlastního podnětu za město na úhor a učil se tam střílet levou rukou z revolveru, aby se zas mohl vrátit na frontu.« Byl na frontě opět zraněn a několik let po válce, jsa již manželem a otcem, zemřel na následky válečných zranění.

Poddůstojník, jenž by byl obětoval ještě 100.000 vojáků u Verdunu, a záložní důstojník, učící se sám střílet levičkou, aby mohl opět na frontu, to činí zřejmým rozsah hrdinského sebeobětování německého vojáka. Tento národ nezapomněl, že byl poražen. To mějme na mysli, přicházíme-li s Němci do styku. Zde je rána, již není záhodno se dotýkati.

Musíte si zvyknout na pořádek

Pocífuje-li Němec vůči západním národům touhu, mít tolik, co oni, má vůči národům východním, zvláště vůči Slovanům, pocit převahy. Vše na východ od Berlína a Vídně jest pro něj nádrží méněcennosti. Nejvýše se ještě připustí, že Srbové jsou národem bojovným a Češi že mají schopnost organisovat. Dvěma vlastnostmi vyniká Němec — též podle svého vlastního úsudku — nad téměř všechny, zvláště východní národy: smyslem pro pořádek a pro čistotu.

O německém pořádku se již mnoho napsalo. Existuje, je to na úzkém německém prostoru veliká usměrňující a umocňující síla, má jen jeden rub: jestliže se Němcům »pořádek« zvrtné, bývají bezradní. Když náhodou při nějaké slavnosti pořádek předem stanovený selže, ztrácejí účastníci hlavu, neboť dar improvizace jim schází. Stává se to zřídka a pořádek, plán provádí se zpravidla svědomitě do všech podrobností, jak ukázala na příklad berlínská Olympiada r. 1936.

Pro cizince je toho »pořádku« v Německu někdy příliš. S jakousi lítostí pozorujete, že se Němcům pro samou formu, formalitu, vědomí povinnosti, pro samou ká-

zeň někdy ztrácí obsah. Poklidné setrvávání v čase, na určitém místě, v určitém dojmu, kochání se, užívání — to je leckterému Němci nedostupné. Někdy si to Němci uvědomují, což bývá dalším důvodem nespokojenosti vůči národům, spatřujícím smysl života v požitku a umějícím na tomto nástroji virtuózně hrát.

Nespouštějme tedy z mysli, že setkáme-li se s Němcem, bude jedním okem zkoumati, máme-li u nás pořádek, a druhým, je-li tu vše dosti čisté. Ano, slovnitý magistráte, neporádejme pouze dny čistoty, nýbrž raději hned celé roky čistoty!

Nesmíte se hned leknot...

Pokud jde o společenské formy, porozumí si Čech s Němcem lépe nežli s příslušníky jiných národů. Žijete-li delší dobu hodně daleko od střední Evropy, tu teprve pochopíte, že si Češi a Němci jako sociální typ jsou daleko bližší nežli Čech a Rus anebo Čech a Francouz. Němci jsou snad občas tuze přímočaří, ostří (schneidig), drsní.

»They are not very formal,« říkají Anglosasové. Jenže to vše je nám pochopitelnější nežli onen francouzský diplomat, starého typu, jemuž byl určitý úředník jiné národnosti představen v úřadovně, načež jej Francouz několik let ve společnosti ostentativně ignoroval, tvrdě, že jej nezná. Proč? Poněvadž mu kromě návštěvy úřední nevykonal ještě návštěvy soukromé.

Chťejí-li si páni v Německu pohovořit, zajdou »na pivo«, dámy si uspořádají »kávo« anebo prostě Kaffeetratsch, v čemž není podstatného rozdílu. To vše máme i my v Čechách. Nedomnívejte se však, že obřadný způsob popíjení, který prý vynalezli již staří Germáni, a jenž je stejně rozšířen ve vrstvách lidových jako mezi akademickou inteligencí, lze tak snadno napodobit. Vyžaduje cviku. Nelze též říci, že by v Německu neexistovaly určité vrstvy vytríbené společenské úrovně.

Nakonec budiž připomenuto: Nelekejte se, jestliže vás německý průvodčí ve vlaku nebo v tramvaji nebo strážník na ulici velitelským tónem vyzve, abyste ukázal lístek, šel po pravé straně chodníka a pod. Při návštěvě německých kostelů, na př. Domkirche v Berlíně, zjistil jsem, že i němečtí pastoři se k věřícím s kazatelnou obracejí slovy velitelskými. Němec, mající nějakou funkci, vždy komanduje, a kdyby to byl jenom hlídač aut: po tu dobu, co vaše auto stojí na jeho stanovišti, jest on velitelem. Němci rádi komandují, ale též se počtívají. A bude-li se vám německá Kommandosprache v občanském životě zdáti příliš tvrdou a někdy zbytečnou, nezapomeňte, že Němci jsou řízní a tvrdí i jeden vůči druhému a že se jim to zdá samozřejmým.

S Němcem nejlépe vyjdete, ovládnete-li dokonale jeho jazyk, pochopíte-li jeho mentalitu a přizpůsobíte-li se v Německu pořádku, který si tam zavedli. Mají jednu přednost, které si vážme: jsou přímí jako přátelé i jako odpůrci. Hrozí-li odpůrci, tedy ty hrozby splní. Ale netřeba se obávat, že budou někomu desetiletí vyznávati přátelství, aby jej pak znenadání napadli ze zadu, octnete-li se na svahu, aby vás srazili do propasti.

do ba a lidé

Milena Jesenská:

Podmínka přijetí: buď hezká!

Jak si vyřeší ženy svoji změněnou situaci, jak se zařídí ty, které musely odejít z práce a jak se změní ony, které se chystaly studovat — to je věc, která se ukáže teprve později. Stále však ještě zůstává v práci celá armáda mladých děvčat, kterým se — až na plátové srážky — nic nestalo. Mohou stejně, jako dříve, nastupovat každého rána svoji práci u psacího stroje nebo u krámského pultu a mohou, stejně jako dříve,

vracet se večer unavené a umořené prací. Ale máme-li se skutečně starat o svůj dorost a o mladé členky svého národa, je třeba uvědomit si, že právě tento zástup zaměstnaných a pracovitých dívek vede existenci z nejtřpčích a — nejnebezpečnějších. Tisíce mladých děvčat chodí těsně po okraji propasti celá dlouhá léta nejlepšího mládí. Dříve snad tady byla naděje, že tento život skončí v manželství. Dnes je ta naděje menší. Ale bez ohledu na to: celý svět strká tato mladá stvoření rovnou na šikmou plochu, celý svět je honí z jedné zlé situace do druhé a je zapotřebí nesmírné trpělivosti, zdatnosti, rozvahy, klidu a charakteru, aby se z pracující mladé dívky nestal lhostejný, ubitý a pokřivený člověk. A promyslíme-li všechny okolnosti, za jakých žijí, je obdivuhodné, že je mezi nimi tolik pevných a slušných mladých žen.

Ríká se, že práce povznáší a jistě je to nějak pravda. Ale zatím co truhlář vyrobí stůl, tedy ze dřeva udělá něco hotového, zatím co rolník zasije zrno a dívá se, jak vyrůstá, zatím co zedník cihlu po cihle sleduje růst svého domu, nemá práce, které se říká ženská — psát na stroji, vést pokladnu, zapisovat do kartiček, prodávat, obsluhovat v bufetu, psát kancelářská akta — tuto vzestupnou křivku zrodu, růstu a dozrávání. Neobíhá obloukem, nýbrž přímku. Je jednotvárná, jako šedivé, zatažené nebe. Lze ji dělat svědomitě, pečlivě a dobře. Lze si jí vydělávat peníze. Ale pochybuji, že povznáší. Co se přežvykuje denně, jenom unavuje a umoří ducha. Co je věčně stejné, pociťuje se jako povinnost, obživa, ale nikoli jako radost. Člověk není stvořen, aby se radoval z pouhého jídla a střechy nad hlavou — nelze se radovat z toho, co se nezbytně potřebuje k holému životu. Člověk se dovede radovat z věcí, které začínají právě za hranicí, kdy bylo nasyceno holé živobytí. Práce, která vynese na jídlo a přesání jenom proto, aby se mohlo jít zase do práce — neponechává vůbec místo na radost. Je to nejhroznější a nejsmutnější práce. Dívka z kanceláře nebo obchodu dostává však prvního u pokladny šest nebo sedm stovek a to je právě ta pěšinka po okraji propasti. Pěšinka, na které nic nekvete. Každá radost stojí peníze a radosti zadarmo nejsou. Člověk za sedm set korun — ale kolik jich má sedm set? Dobrá polovina jich má 500 K! — nemá ani halíř na nic jiného, než na nezbytné. Neděle stravu, na byt, na šaty a na předepsanou krásu. Neděle ztrávená venku v přírodě, biograf, tanec — a všechno, co mladé dívky milují — už obyčejně závisí na pozvání, tedy na tom, že to zaplatí někdo druhý. Hoši neplatívají za mladé dívky z dobročinnosti. A tady vede ta pěšinka rovnou dolů, rovnou dolů, do trapných a bolestných zážitků, které z mladých dívek vychovávají všechno jiné, jenom ne zdravé, veselá a spokojená žena a matka.

Co stojí krása?

Pod pojmem krása se myslí dnes něco velmi standardního. Zaměstnavatel žádá krásu, jako samozřejmý přídavek. Děvče, které obsluhuje v bufetu, manekýnka, prodavačka, úřednice, pracující dívka, která se stýká se zákazníky, má být hezká. To jest: její účes má mít módní siluetu, její šaty se mají podobat stříhu toilet, ušitých u velkých švadlen, alespoň na první pohled. Její ruce mají být pečlivě upravené — ale to ovšem nestačí — mají být hebké, jako kočičí tlapy a mají mít rudé drápky. Její pleť má být matná a obočí zřetelně vykreslené, ústa patřičně rudá a oči důkladně podmalovány. A žádný zaměstnavatel ovšem nebude trpět, aby děvče přinášelo v šatech pachy předměstského domova, aby čpělo cibulí a bramborovými škrabkami, kterými je doma cítit celý dům, aby vonělo mydlíčkami a louhem, připomínajícími den velkého prádla. Tedy: kolínskou vodu a dobrou ústní vodu. Podle druhu práce je třeba víc nebo méně péče. Ale ženy, které se skutečně pěstí, které se svěřují pečli-

vým rukám kosmetiček, které si dávají upravovat vlasy, podrobují se masážím tváří a maskám, osvěžujícím pleť a náznaky vrásek, ženy, které ztráví dobrou polovinu života nikoli prací, ale hlídáním a ošetřováním svého zevnějšku, vědí asi, kolik to stojí peněz. Všechny prostředky, které potřebuje žena k tomu, aby byla krásná, jsou totiž nesmírně drahé. Přesněji řečeno: prostředky, které skutečně pomáhají, jsou velmi drahé. Pak jsou ovšem i prostředky levné. Jenomže mají asi opačný účinek, než ty první: ničí a kazí dívčí pleť a nenávratně ničí ženské vlasy. Chudého člověka však přijde všechno drahé. Neplatí jenom penězi. Právě proto, že nemůže platit penězi, doplácí jinak.

Kolínská voda se dostane už za 2.80 K. Stačí tak na týden. Ale příliš pronikavě voní, jako všechny levné přípravky. Nejmenší rouge na rty stojí asi 5 K. Jedno umytí hlavy a jedna manykúra stojí 11 K. Krabička nejlevnějšího pudru 6 K. Pak je třeba všelijakých krémů — pod pudr, aby pudr držel a suchého krému na ruce. Dobře upravená hlava vyžaduje alespoň jednou týdně holiče. Jsou nejrůznější druhy vlasů: některé prostě nepodrzí, co se po nich žádá. Je třeba upravovat je násilím a protože není peněz, děje se to doma nabrátou gulmou nad lihovým plamenem. Každá kůže potřebuje své ošetření a ovšem mnoho záleží na celkovém stavu organismu, je-li kůže pěkná a čistá. Děvče, které je v trvalém stavu podvýživy — jednak není na pořádné jídlo peněz, jednak je třeba udržet si štíhlou linii — děvče, které nepřijde, jak je rok dlouhý, na čerstvý vzduch, děvče, které spí v pokoji s několika sourozenci a celý den pracuje shrbené nad psacím strojem, má ovšem neduživou, šedivou a zvadlou kůži třeba i v osmnácti letech. Zvadlé kůži se v tomto případě dá pomoci jenom barvivem a pudrem a to levným barvivem a levným pudrem. Projdete-li se jednou po Václavském náměstí v neděli odpoledne před čtvrtou hodinou po chodníku, kde je Baťa, uvidíte zástup mladých dívek a mladých hochů. Procházejí se pomalým krokem dvěma proudy — nahoru levým a dolů pravým — a uvidíte je vystavené nemilosrdnému slunci, jasné neděle a svitu dne. Skoro bez výjimky jsou všechny »upravované« a mají splepené a přepálené vlasy. Skoro bez výjimky jsou to neduživé, chudokrevné holčičky se špatnou pleť, s uhry, zamazanými růmělkou a kremem, s vpadlými tvářemi polepenými pudrem. Skoro všechny mají masku a nikoli tvář. Mladí lidé nemají ještě tvář, jenom její příslib. Ale tento příslib může mít to jedinečné kouzlo mláděte, hebkost kůže, broskvový nádech mladosti a půvab, který nemá s krásou nic společného, ale který je nekonečně krásnější, než krása: půvab holčičího, štěněckého, půvab mláděte. O tento půvab je tato upravená generace dívek připravená nadobro. A při tom vydávají tyto holčičky nejméně 70 — 100 K ze své hubené gáže na to, aby zničily svou pleť, zkazily své vlasy a urovnaly je pod kloboučkem v trapné kadeře. Pětina platu! Pětina tohoto platu! A takové výsledky!

Chudému člověku přijde všechno drahé!

Tato predepsaná vlastnost líbit se zákazníkům má ovšem své psychologické důsledky. Každé děvče se chce líbit. Líbit se patří k dobré pověsti závodu, kde je zaměstnaná. Z přirozené chuti líbit se někomu stává se povinnost líbit se každému. A to je nový krůček po pěšince, která se svažuje. Děvče, které se naučí líbit se každému, je vždycky v nebezpečí nákazy. Děvče, které se naučí líbit se tomu, kdo má možnost mu něco poskytnout, už nosí v sobě bacily. A děvče, které považuje soužití s mužem za věc, která není tak důležitá, zbavuje se navždycky jakéhokoli kouzla. Největším kouzlem ženy je její slušnost. Žena, která je lhostejná k tomu, co se s ní děje, je snad zajímavá, vábná a žádoucí. Tady se ta pěšinka rozděluje na křižovatku: muži rozeznávají ženy, které je lákají a ženy,

se kterými se mimo to ještě žení. Není citlivější měřítko pro přirozený půvab ženy, než tato mužská vyběravost. To se neprojevuje hned v mládí, to je věc, která se ukáže až ve státnutí. Jsou ženy, které stárnou křečovitě, v bolestech a slzách, s plastickými operacemi a mnoha starostmi. A jsou ženy, které stárnou klidně vedle svých dětí, nosí pokojně svoje vrásky a nebojí se odejít z erotické konkurence. Takové poklidné a lahodné stáří ženy nelze však získat ve čtyřiceti letech: to lze založit v šestnácti, udržovat ve dvaceti, tušit ve třiceti a pokorně přijmout ve čtyřiceti.

Chci tady moralisovat? Chci těmto dívkám, které pracují těžce a žijí ještě tížeji, které za každou radost zaplatí, jak jen chudý člověk platit může, totiž risikem celé své osobnosti a svého života — chci jim tu dělat kázání, jak mají žít? — ane Bože, ne! Chtěla bych jen říci, velmi nahlas a velmi důrazně, že pěšinka, na kterou zaháníme tuto dívčí a v podstatě statečnou generaci, je příliš úzká. Sociální podmínky, ve kterých tyto dívky vyrůstají, nemohou z nich tvořit, co potřebujeme: nezlomené, zdravé a přirozené ženy, výtečné matky a moudré jednu babičky. Pěšinka vynucené, chudé a tenké krásy, pěšinka podivné formy poloprostituce, které propadá mnoho z nich, pěšinka strašně šedivá a jednotvárná nad srázem, který vypadá na pohled poset rozkvetlými planými růžemi, ve skutečnosti je šedivější a pustší než poušť saharská, může jenom dívky lámat, otupovat, ničit. Zocelit může jenom výjimky.

Možná, že mi namítnete, že tato generace má větší příležitost k rekreaci, než jsme my kdy měli. Možná, že řeknete, že po týdnu kanceláře, vysedávání za strojem a vystávání za pultem přijde weekend, putování do chat, hromadné stěhování na slunce, na lyže, k vodě. Řeknete snad, že tato okolnost dodává mladé dívčí generaci víc radosti, než cokoli jiného. Nevím. Mně připadá, že právě tato okolnost ji zbavuje nejvzácnějšího rozkvetu, kterého je mladá žena schopna: totiž lásky. Dnes je svět docela jiný a změnil se v tomto ohledu právě chatami, společnými výlety a družným životem děvčat s hochy. Je v tom jistě hodně dobrého, kamarádského, veselého. Ale kamarádství není láska. Stále víc a víc mi připadá, že mladí lidé zaměňují dnes tyto dva pojmy s jakýmsi sportovním gestem. Kamarádství postavené na lásce je skála, kterou nezdoláš. Láska postavená na kamarádství je omyl, nuda, věčná hrůza a život, který nerozkvele.

Tahle všechna úskalí čekají na dívku, která má povinnost líbit se každému. V životě muže je úskalí překážka, která se zdolá. V životě ženy je úskalí přehozená kolej, po které jede vláček až do konce jinak, než mohl. Jaké by to však bylo mládí, kdyby nebylo lehkomyšlné, zvědavé, hýřivé, potřestěné? Samozřejmě, že jsou takové, i když vydělávají jenom pět stovek měsíčně. Není však na nás, abychom jim pomáhali — ve vlastním zájmu? A ruku na srdce — pomáhá jim někdo na světě? Není to však velká vina? Počínáme si jako zahrádník, který by chtěl vypěstovat nádhernou zahradu, ale zanedbával své sazeničky, místo barvy jim nalepoval pozlátka, místo potraviny jim dal podvýživu, místo vzduchu jim dal skleníkový odvar a místo radosti samé povinnosti. Za několik let se shledá s tenoučkými stromky a neduživými, podlomenými květinami místo vzrostlých keřů a rozkvetlých kytek.

dopisy

Odpověď německému studentu

V Praze 6. února 1939

Vážený pane redaktore!

Promiňte, že se vracím ještě k dopisu německého studenta. Souhlasím docela s Vaší odpovědí, ale chtěla bych ještě něco dodat. Myslím, že můj projev, třeba jako neoficiální osobnost,

bude se krýt s hodně rozšířeným, ba obecným názorem mezi studenty. Německý student píše, že česko-německá spolupráce je brzděna štváním tisku a animositou proti Němcům. Uznávám, že měl trochu pravdu, a moje dobrá vůle jde tak daleko, že mu nebudu dokazovat, proč jsme se domnívali, že máme k svému rozhořčení důvod. Nyní snad pan pisatel nahlédl, že se poměry změnily a že naše vůle k spolupráci je opravdu upřímná. A právě o té spolupráci bych chtěla říci několik slov. Je nutná třeba, aby němečtí a čeští studenti vystupovali při vzájemném styku především jako reprezentanti svých vědeckých disciplín. Aby se stýkali jako filologové, právníci, medicí, technici a ne jako nositelé nebo odpůrci různých politických idejí. Hlavním pojátkem mezi nimi musí být zájem o vlastní povolání, zájem o vědu, techniku, kulturu a umění. To je myslím nejlepší půda, ve které by mělo každé sblížení vzklíčit. Uvážil-li rozumově Němci nutnou rozervanost a bolest našeho národa po nedávných událostech, omezí jistě kolportování svých politických nauk na vlastní zemi. Uznáte-li, vážený pane redaktore, abyste to uveřejnil, přijměte můj srdečný dík. Není to jen můj osobní názor, ale mnoha mladých lidí, s nimiž se stýkám a s kterými jsme to mnohokrát prodebatovali. Čeští studenti se nebudou vyhýbat spolupráci s německými kolegy, zvláště ne tehdy, použije-li se k ní objektivní a vyšší hledisko vědy.

S úctou Olga Machulová

Mladí vpřed!

Vážený pane redaktore,

poznámku Mileny Jesenské o starých a mladých ve 4. čísle Přítomnosti chtěl bych glosovat několika citáty, adresovanými všem mladým lidem, především těm, kteří tolik teď křičí o touze vést podle hesla »mladí v čelo«. Nuže, měli jsme jednoho českého filosofa, velkého posměvátka a nevázaného chlapa, ježho by mohli nejen staří lidé, ale i ti mladí rozhorlené nazvat »klukem« nebo »uličnickem« za jeho časté filosofování bičem, zvláště kdyby vzali v úvahu, že se nedožil ani padesátky. Ten filosof se jmenuje Ladislav Klíma. A do své knížky »Větrina a věčnost« zařadil jeden svůj časopisecký článek s názvem Úcta k stáří. Nejraději bych jej tu opsal celý, ale má tři stránky, proto jen několik odstavců. Aby nebylo domněnky, že zde Klímu cituji nějaký uražený stařešina, musím připomenout, že mám 35 let.

»Pro staré lidi má dnešní doba — pardon, snad jen český jazyk! — hlavně jen nadávky: Dědek, bába... »Starček úctyhodný« bylo epitheton constans dřívě, — a správně! Dnes »dědek plesnivák«. Ale snad je v tom pokrok, který nevidím? My nejsme přece nic jiného dnes, než »pokrok«. Dnes nejen že se neprokazuje vysokému věku speciální úcta — nejen ani obyčejná, konvenční úcta: dnes dokonce s pojmem »starý člověk« spojuje se instinktivně představa čehosi opovrženého, odporného, jen k výsměchu lákajícího!

Poklesla dnes úcta k stáří na stupeň nižší, než u nejnižších národů v Africe. Ale stupeň úcty teď udává dosti dobří stupeň ušlechtilosti a pravé ceny u všech národů a kultur. Poklesla ušlechtilost a pravá cena Evropana na nejnižší stupeň; přese všechny aeroplány a radiotelegrafie.

I neomezenější staří vynikají v mnohých podstatných bodech nad mladé a dospělé — i nejnadanější: hlubokým poznáním života — třeba pro ně slovy nevyjadřitelnými stáří nemůže být nahrazeno ani geniem — ať šumí proti tomu mládí sebe bláznivěji... Dále je stáří mravně ušlechtilější než všechny ostatní životní periody: mírné, snášlivé, odpouštějící, spravedlivé — vidící a směřující se... Poznal jsem mnohé, kteří ještě v 50. roce byli kluci, — po 60. — m u ž o v é...

N u t n ě vybuje dnes kult mládí — symptom zestárlé kultury... Kdyby bylo možno prokazovat mládí vše, — jen s úctou by to nešlo. Mládí je opak úctyhodnosti: syrové, něco naprosto nedodělaného — nezralá švestka — jedna šestina... Kultus mládí je proti kultu stáří kultem animality proti kultu lidskosti, t. j. rozumu... Jelikož vaše tajná myšlenka je, že staří jsou našimi vyžirači, zbytečným balastem letu vašeho za vašimi vznešenými cíli, — udělejte to jako divoši se starými otcí...!

Otisknete-li, pane redaktore, těch několik řádků, budu Vám vděčný.

S projevem úcty

Jaroslav Teichmann

Proč jenom pět?

Ctěný pane redaktore,

uveřejnil jste v č. 2. »Přítomnosti« poznámku, která do Vašeho časopisu nepatřila a věřím, že se tam dostala nedopatřením. Je totiž psána jako ozvěna známého tisku, proslulého svou demagogií proti českému učitelstvu.

Jako státní úředník — nikoliv učitel — který ztrávil v národnostně smíšeném území (nyní připojeném k Německu) 29 let své kariéry v úzké spolupráci s učitelstvem, cítím povinnost, abych omyly v minulé poznámce opravil.

Je trapno stále opakovat, že učitelé státních (t. zv. menšinových) českých škol odešli ze svých míst na úřední evakuaci a rozkaz. Kde některý učitel zůstal, stalo se to ze soukromých důvodů (na př. jako majitelé nemovitostí, učitel syn (dcera) tam usedlých rodičů, učitelka-manželka zůstavších důlních a továrních zaměstnanců a pod.) a s charakterem pro-

stého občanů, nikoliv učitele. Na týž rok z odešli ostatní zaměstnanci a profesori. Nikomu nenapadne jim to vytýkat. Vytýká se to jen učitelstvu. Z čeho měli být tito zbylí učitelé živi, když naše vláda z kázala vyplácejí služně všem, kdož zůstali v onom území? Za takových služebních poměrů nemožno se hrnout (a také se nehrnou) do školní práce ani němečtí učitelé po celém světě, jak píše p. ja. H r a n i č á ř

Vážená redakce!

Článek »Proč jenom pět« dal popud k výměně názorů. Dovolil bych si upozornit, že tu jde vlastně jen o nepatrnou výše rozsáhlého problému péče o naše zahraniční krajany a nyní zejména o ty, kteří jsou v území připojeném k říši. Budou potřebovat nejen školy, ale také své instituce sociální, ústavy hospodářské a finanční, bude zde potřebl také něčeho, co by pečovalo o to, aby vlákna duchovního spojení silily a nebudou-li moci slíti, tedy aspoň, aby nevadly. Budeme muset býti nápomocni, aby Češi v říši se necítili opuštěni těmi, kteří mají štěstí býti doma. Je pravda, že Němci jdou ochotně do ciziny podporovat své soukmenovce, at je to kdekoliv, avšak u nich jde o propagovanou a plánovitě vedenou akci. Tak B. d. D. staral se o to, aby chudé zemědělské dělnictvo z Krušnohoří dostávalo místa čeledinů, služek u bohatých soukmenovců v Kravařsku a v Podýjí, aby německé vesnice, hlavně na národnostním rozhraní, měly své německé řemeslníky, obchodníky, lékaře a pod.

U nás v tom směru se neděje nic, a i to vyzvání učitelům se stalo tak krotce, že věc vešla ve známost až pro ten bezúspěšný výsledek. Ovšem, posud nevíme, k jakým výsledkům povede mezistátní jednání a k jakým výsledkům povede slíbená reciprocita; přes to však jímá člověka bolest, když pozoruje, jak o těch Čechách na druhém břehu se tak mlčí. Nemůžeme sice naše bratry v říši srovnávat s našimi Němci již proto, že tito jsou jednak ve výhodě okamžitou situaci, jednak proto, že mají své instituce s mnohaletou tradicí. Se závisťi musíme se dívat na bratry Slováky, jak si energicky vedou. Právě přípravu, sjezd a založení politické organizace svých v Maďarsku, ačkoli chování Maďarů ke Slováckům není tak korektní, jako je chování Němců k Čechům v říši. Jednání Slováků je o to pozoruhodnější, že Slováci nemají ani vhodné ústředí k péči o své, jako my, kteří máme Zahraniční Ústav v Praze. Nechci tímto CÚZ křivdit, snad má důvod pro své vytkávací stanovisko. Doufejme, že CÚZ se svých úkolů ujme, jakmile mezistátními dohodami mu pro jeho práci bude dán právní základ.

V hluboké úctě

Dr. J. M.

Německý nacionální socialista nám píše

Vážený pane redaktore!

Píše se dnes spousta věcí o tom, co bylo, co je a co bude, musí být anebo co by alespoň mělo být. Jsou to vyjádření vedoucích mužů druhé republiky a jsou to hlasy jiných, méně odpovědných a proto méně vázaných osob, jejichž názory však tím spíše jsou totožny s názory širokých vrstev národa českého. A právě ono takto vyjádřené smýšlení, které se projevuje nejen slovy, ale především skutky, je důvod, proč Vám dnes píši jako čs. občan národnosti německé, neboť pokládám velkou řadu těchto enunucií za nevhodnou.

Nemluvím o vedoucích mužích, kteří jistě jsou vedeni snahou, upravit poměr s Německem co nejlépe. Nemluvím též o různých ujednáních a úmluvách rázu mezistátního, neboť tyto jsou věci státníků a odborníků obou států. Pokládám však za svou povinnost, prostřednictvím Vašeho, mně z dřívějších dob dobře známého listu, upozorniti na velké nebezpečí, plynoucí z dosavadního duševního postoje velké části národa českého, včetně značné části tisku, zvláště jednoho velkého tiskového koncernu. Nové poměry si vyžadují s absolutní nutností úplnou změnu tohoto nikdy ničím neoprávněného, v nedávné minulosti tak zhoubného a v budoucnosti krajně nebezpečného postoje.

Poukázal bych jen na ukázkou, na jeden hodně rozšířený list, který po přechodném »obratu na čtyřáku« si libuje poznamenáhu zase v starém tónu, jen že, snad z opatrnosti, prozatím mírně tlumeném. Marně byste prostudoval všechny ty jeho různé večerňiky a pod. a hledal sebemenší náznak přátelstevního chování, dobré vůle anebo alespoň pochopení nově utvořené situace. Uznávám, že je jistě těžké pro člověka, žijícího více než 20 let v určité ideologii, prohlašované po celou tu dobu za samospasitelnou, změnit se téměř přes noc tak radikálně, aby viděl v opravdovém anebo spíše domnělém odpůrci z večerjka svého přítele z dneška a chovati se podle toho.

Jde-li však o muže, jehož názory budou více méně slepě vzaty za své širokou obcí čtenářskou, je takový zpátečník hotovým neštěstím a škůdcem vlastního národa a bylo by na místě, nahradit jej co nejdříve schopnější a mužnější osobností, která má dosti odvahy říci svým čtenářům pravdu a vyvozovati z ní patřičné důsledky, nikoliv ve smyslu dosavadního pokryteckého a negativistického směru, nýbrž s plným pochopením jak pro potřebu vlastního národa tak pro kladnou, odpovědnou a upřímnou spolupráci s národy ostatními, nanejvýš však německým.

Nejprve třeba říci si několik pravd, bez ohledu na to, zdali jsou příjemné či nic. Základní pravda jest, že druhá republika jest hlavně státem Čechů, Slováků a Ukrajinců, s tou doložkou, že jest státem všech svých občanů a tedy též státem zde zbylé národní skupiny německé. To znamená, že stát jest povinen již z toho titulu, zabrániti, třeba s moci úřední, všem zjevům hospodářského útisku a ohrožování existence příslušníků národnosti německé.

Další pravda jest, že zde zbylá skupina německá jest, přes čs. státní občanství, součástí velkého národa německého, se všemi povinnostmi a právy, plynoucími z této skutečnosti. Musí býti všem jasno, že zacházení nepřátelsky se zdejšími Němci znamená nepřátelský postoj k celému národu německému.

Dále nutno ujasniti si, především v českém táboře, že zdejší Němec jest, beze všech výhrad, národním socialistou a že jest jeho samozřejmým právem, moci se přihlásiti k tomuto přesvědčení všude a bez újmy na své existenci anebo svých životních zájmech, a to se všemi vnějšími odznaky příslušnosti ke straně jakož i svéprávnosti kulturní a národní vůbec.

Konečně jest nutno konstatovati pravdu, že čs. stát tvoří integrující součást hospodářského prostoru velkoněmeckého. Bylo tomu tak sice i dříve, přes veškeré politické extravagance právě smeteného režimu, platí však dnes dvojnásobně a nutno proto vyvozovati z této skutečnosti všechny důsledky.

Shora uvedenými fakty jest již dána cesta, kterou by se měl brát národ český, aby dospěl ve vlastním zájmu k novému a pozitivnímu poměru k národu německému, to jest k upřímné, přátelské a prospěšné spolupráci obou národů bez ohledu na státní hranice. S německé strany byla tato ochota k spolupráci vyjádřena nejen oficiálními představiteli Velkého Německa, ale též při různých příležitostech vyslovena ústy vůdce zdejší národní skupiny německé, posl. E. Kundta.

Podivný fakt, že tato prohlášení Kundtova byla zamlčena české veřejnosti značnou částí bývalého ideologického, nyní poněkud prebarveného tisku, jest částečně dalším důvodem, proč Vám, pane redaktore, dnes píšu. Myslím, že střízlivý a pracovitý národ český, jeden z nejvyspělejších národů slovanských, má plný nárok na to, aby se mu konečně říkala pravda bez obalu. Aby se konečně chopil historického svého úkolu pozitivně, to jest být mostem a prostředníkem mezi světem německým a slovanským.

Jak též prohlásil vůdce zdejší skupiny německé, poslanec E. Kundt, byly to vždy časy nejšťastnější pro rozvoj národa českého, když Češi a Němci závodili, ne zbraněmi, ale společným úsilím o blaho společné vlasti. K této spolupráci, jsme my, národní-socialističtí Němci, ochotni a připraveni, věrní příkazu staleté tradice své minulosti v tomto sídelním prostoru a poslušni vůle svých vůdců.

Přál bych si, jako muž, který žije 20 let mezi Čechy a který se naučil vážit si dobrých vlastností českého národa, aby došlo co nejdříve k tomuto krajně nutnému přerodu duše českého člověka. A byl bych velmi rád, kdyby tyto řádky daly podnět k hodně plodné diskusi a tím vedly oba národy o krůček dál na cestě k vzájemnému poznávání a přátelství.

N ě m e c

(P o z n. r e d. Doufáme, že naši čtenáři přijmou tento dopis, jak jim jej podáváme — jako informaci o smýšlení oněch Němců, kteří zůstali mezi námi. Nehledíce k obsahu onoho dopisu, jehož některá tvrzení by bylo lze vyvrátiti (naši Němci patrně neuznávají, jak těžkou práci vykonává česká žurnalistika při výchově lidu k nové orientaci), považujeme jej za příznivé znamení, jimiž naši Němci cítí potřebu dohovorit se s Čechy přímo.)

listárna redakce

Nepravdy. V těchto dnech otiskl časopis »Pražský List« zprávu, že »Přítomnost« je rozesílána odběratelům zastaveného časopisu »Národní Osvobození« zdarma, a ptal se, odkud vzala »Přítomnost« peníze a adresář »Národního Osvobození«. Tendence této nepravdivé zprávy je průhledná. Má za účel denunciovati »Přítomnost« před úřady, že se pokouší býti jakousi náhradou zastaveného časopisu. K tomu prohlašujeme:

1. Žádný adresář odběratelů »Národního Osvobození« jsme nedostali ani zdarma ani nekoupili a nemohli tudíž býti námi použiti k nějaké akci.

2. Svoji propagaci, jakož i veškeré výrobní náklady hraď »Přítomnost« z vlastních prostředků. Neprijala ani za I. ani za II. republiky od nikoho ani haléře. »Přítomnost« žila a žije jen z vlastních prostředků, t. j. z peněz, které získá na předplatném, z prodeje jednotlivých čísel v novinářských prodejnách a za inserci, která je ovšem jen malým zlomkem jejího finančního obrátu.

Poněvadž můžeme všechna tato svá tvrzení řádně doložiti, upozorňujeme, že budeme každého, kdo bude rozšiřovati opačné zprávy, stíhati soudem.

Vydavatelstvo

Toto číslo vyšlo pro redaktorovu chorobu o den později.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 6

Roč. 9. Číslo

Dr. Otakar Vočadlo:

KAREL ČAPEK V ANGLII.*)

Tážete se mne, jak vznikly Anglické listy, nejlepší Čapkovy cestopisné feuilletony. Rád vám povím, co vím, tím spíše, že jsem na tom měl jistou účast a je to snad moje jediná zásluha o naši literaturu.

S Karlem Čapkem mne sblížil společný zájem o anglické divadlo. Už jako student (»postgraduate«) londýnské university posílal jsem mu přehledy a posudky divadelních novin, i dožadů za léta válečná jsem mu vypracoval jakýsi referát. Byl tehdy dramaturgem vinohradského divadla a pamatují se, jak si na tom zakládal že první vypravil Shelleyho básnické drama z renesanční Itálie Cenci. Neměl sice tak úplný přímát — v Anglii se jednou o to pokusili — ale na evropském kontinentě byl snad Čapek opravdu první, kdo se toho odvážil. Když R. U. R. proniklo na anglickou scénu, byla to událost průkopnického významu. Rázem se pozornost anglického literárního světa soustředila na Čapkovu podnětnou hru. Mnozí s ní polemisovali, ač ne tak prudce jako později s pesimismem Komédie hmyzu, ale její originalitě se obdivovali všichni. Sám vím nejlépe, s jakým zájmem si jí už předem přečetl H. G. Wells, kterému jsem ji přinesl, i A. Bennett. Bernard Shaw měl s Chestertonem o ní vtipnou veřejnou diskusi, Galsworthy o ní napsal essay. Slovo robot přešlo do anglického slovníku. Karel Čapek v Anglii takřka přes noc zvítězil.

Dva roky po založení Penklubu dostalo se mu pozvání do Londýna. Každý jiný by byl spěchal pozvání vyhovět, ale s Čapkem byl krůž. Anglie a Angličané ho sice odjakživa zajímali a znal je dobře z literatury i z filosofie, ale Čapek, duch tak skromný a domácí vyhýbal se okázalosti a formalnostem. Myšlenka, že by byl hostěn slavnými anglickými literáty, ho patrně proto odstrašovala. Ale nakonec se dal přemluvit, když si uvědomil národně propagační význam zájezdu. A tak jsem dostal na jaře 1924 dlouhou »čekávaný dopis, že přijede, s podmínkou, že ho budu čekat na londýnském nádraží. Jako by se to nerozumělo samo sebou! Bydleli jsme tehdy v Surbitonu, v domě známého slavisty Sira Bernarda Parese, který právě tehdy přednášel v Americe, a tam jsem Čapka zavezl. Ztrávil zde první dny, než se odstěhoval blíž do centra, ale i pak si přijížděl k nám odpočínout, jak říkal, a v klidu si psát své první dojmy. Měli jsme za to privileji, že jsme si směli hned za tepla číst Listy, jak vycházely z jeho vtipného a po-

*) Přetištěno z »Luhačovského Sokola«.

Duchovní orientace nezczizitelným právem

Vzdělanec s živým smyslem pro krásu, občan s pravým sociálním citěním, intelektuál se schopností a s odvahou kritického soudu nedá se usměrniti, nedá se znásilniti. Jen on odmítne s mužnou rozhodností i to, čím mu právě nyní hrozí národně politický teror, bolestně pocítovaný zvláště u nás v mocném sousedství německém — všem, kdož ukládají o svobodu naší kulturní volby, musíme odpověděti. že rozhodování o naší duchovní orientaci zůstává a zůstane právem nezczizitelným. Arne Novák (ve Vědě a životě)

žehnaného pera. Byl červen, tehdy ku podivu krásný, a Čapek rád sedával v zahradě pod rozložitým libanonským cedrem. Tam nám prozradil svou touhu, napsat do konce života sto knížek a vyzkoušet všechny literární iruhy. Tam se také zařikal, že se nebude ženit, ale to jsme nebrali vážně. už proto, že nám nemohlo ujít, jak netrpělivě čekává na korespondenci své pozdější choti.

Londýnská společnost přijala mladého, zajímavého autora R. U. R. velmi srdečně. Byl stále zván. Společně jsme byli na vegetariánském obědě u Shawa a na weekendu u Wellse v jeho bývalém venkovském sídle Easton Glebe, kam přijel též Čapkův propagátor na anglickém jevišti Nigel Playfair (později Sir — byl povýšen na své zásluhy o divadlo do šlechtického stavu) a historik Guedalla. V neděli tam zavítal za námi i elegantní Galsworthy. Penklub uspořádal slavnostní lunch, na němž byl Čapek čestným hostem spolu s rumunskou královnou Marií. Reč, kterou tam promluvil, přinesly druhý den celou noviny Times a psaly o ní všechny časopisy.*)

Důležitá pro naši literaturu byla hlavně jeho cesta po Anglii. Kladi si za podmínku, abych ho na cestě provázeli, ač sám se brzo docela dobře anglicky dohovíval. A tak jsme spolu putovali po britských ostrovech — s výjimkou Irska a černého průmyslového kraje — obdivovali se nádherným gotickým katedrálám, kochali se romantickou skotskou přírodou, prohlíželi přístavy a stará města. Svě dojmy Čapek zpravidla hned večer zpracoval v essay, který pak odeslal Lidovým Novinám. Psát každý den mu bylo duševní potřebou. Nemohl-li se dostat k napsání své denní dávky, byl neklidný a nesvůj. Vzpomínám, jak jednou v odlehleém koutě kdesi u skotských jezer nebylo večer v pokoji osvětlení. Byl nešťasten ale svíčka, kterou jsem sehnal, mu vrátila dobrou náladu. Zdálo se, že píše nesmírně rychle. Ode-

*) S počátku neměl chuť promluvit, ale nakonec jsme ho přece přemluvili a měl velký úspěch. Jeho nechuť k proslouvaní je dobře známá. Marně jsem ho prosil, aby promluvil ke studentům v londýnském klubu, byl ochoten jen k diskusi. A nepodařilo se mi ho přemluvit, aby promluvil pro londýnský rozhlas.

šel do svého pokoje a za hodinku se vrátil s definitivně upraveným rukopisem. Ale ve skutečnosti svěřoval papíru produkt už hoto-vý, pečlivě promyšlený. Poznámky si nedělal, nosil své nápady po celý den v hlavě, až mu vykrystalisovaly v přiléhavých slovech. »Říkával: »Ono se zdá, že celý den nic nedělám. Ale nášinec pracuje vlastně pořád, pozoruje a přemýšlí.« Škrstal poměrně málo, o slovech předem uvažoval s odborným zájmem školeného filologa. Pamatují se, jak jsme debatovali o slově »kosodřevina«, není-li to vlastně germanismus. Bohatství slov ho fascinovalo. Proto později s humorem odmítal moje apoštolování pro zjednodušenou mezinárodní angličtinu Basic English — čím více slov, tím líp! Šlo-li o nějakou odbornou zmínku, vždycky si věc důkladně ověřil. Podrobně se na př. vyptával na Pikty nebo na waleský jazyk a zákony o změně souhlásek na začátku slov, zvané indickým slovem »sandhi«, ho zajímaly. Vypůjčil si mou waleskou bibli a vybral si jedno místo, které pak citoval. Posloužilo mu ovšem k vtipnému parodování obřadů waleštiny. Vůbec jsou Listy psány většinou žertovně s nádechem lehké, zdořilé satiry. Ale Čapek viděl i stíny a nezamlčel je. Jeho kapitolou o bídě londýnského East-Endu zařadil slavný dánský anglista Otto Jespersen do své výborné anglické čítanky. A hrůza z brohů chudiny v Glasgowě úplně setřela vzpomínku na zajímavou obrazovou galerii s Whistlerem.

Počasí nám na naší cestě většinou přálo. Smůlu jsme měli jen na waleských horách, kde mžilo a přišlo a kde mou mlhavou siluetu označil jako »skvělou vzhliдку s vrcholku Snowdenu«. Ale vlhké anglické klima Čapkově nevadilo, naopak si je chválil, že ho duševně vzpružuje. Snad tomu vděčíme za to, že Anglické listy jsou z jeho nejlepších děl. Zvláštní přízní osudu nás Hebridy, pověstně deštivým podnebím, přivítaly se všim zářivým kouzlem tajemných jezer, průzračného moře a rozečkaných hor, které připomínají Ossianovy zpěvy. Poznání přírodních krás těchto vikingských ostrovů, kde se dosud mluví keltsky, nám umožnilo pohostinství prof. Setona-Watsona na ostrově Skye. Čapek ho svou

perokresbou znamenitě vystihl a o jeho vzácné »antické« choti jsme se též dočtili v Listech.*)

Když vyšly Listy anglicky, bylo z nich všude v Anglii velké potěšení. Jen přátelé z Liverpoolu se na mne sesypali jako vosy, když jsem se tam později ukázal. Musel jsem s pravdou ven, proč právě Liverpool tak špatně pochodil a konejšil jsem je, že to byly důvody čistě osobní. Náhodou jsme totiž dorazili do Liverpoolu právě v době královské návštěvy a tak se stalo, že přítel slavista, s jehož pohostinstvím jsem počítal, měl v bytě plno vlastních příbuzných a všechny hotely byly plně obsazeny. Nakonec jsme sehnali jen jednu postel v námořnické hospodě — takové krčmě, kde se muselo platit předem. Tu krčmu si tedy Liverpool odpykal. Jinak se nám však cestovalo hladce a bez příhod. Jen když jsme odjížděli z Bangoru a ve spěchu chytali vlak, Čapek již nestačil naskočit a tak jsem z rozjiždějícího vlaku jen zahlédl jeho vyčítavou tvář s dětský udivenými očima. Nerozešli jsem se však nadlouho, vystoupil jsem v příští stanici a tam jsme se zase sešli.

Anglické listy, které vycházely v Anglii nejprve ve známém liberálním Manchester Guardianu a pak knižně v četných vydáních, se staly v Anglii vedle Zahradnickova roku***) Čapkovou nejoblíbenější knihou. Jak si jí Angličané vážili, je vidět z toho, že bývá uváděna i v odborné literatuře o anglickém charakteru. Málokdo si uvědomuje, že Čapek byl našim hlavním reprezentantem vůči kulturnímu anglosaskému světu. Byl nejen jediným českým spisovatelem, skutečně známým a oblíbeným, jehož slovním byla Anglie i Amerika kdykoli ochotna naslouchat, ale byl i laskavým a srdečným hostitelem všech významných cizinců. Patřil prostě k významnostem na jeho pověstných pátečních schůzkách, bylo pro distinguished návštěvy nemyslitelné. I po té stránce nám bude Karel Čapek bolestně chybět.

*) Překladateli Anglických listů se právě na tomto místě přihodila, jak už se někdy stává, choulostivá chyba — z antické pani se stala »obstarožná« k velkému zdesání Čapkovu. Na jeho naléhavé přání jsem musel tenkrát ihned nedorozumění prof. Setonu-Watsonovi (Scotu Viatorovi) vysvětlit, ale ten to ovšem odbyl žertem.

**) Pro tuto rozkošnou, ale těžko přeložitelnou knížku se mi podařilo získat ideální tlumočnický v manželích Weatherallových. Pani Weatherallová je rozená Češka z Králové Hradce a doktorka pražské university. Její muž je profesorem přírodních věd na známé koleji Etonu u Windsoru. Přeložili též Děšenku a řadu Čapkových románů.

Když hrozí chřipka,
chrání Vás ANGINOLKY.
Tažte se svého lékaře.

NOVÁ VYDÁNÍ NEKTERÝCH KNIH KARLA ČAPKA. Smrt Karla Čapka neotřásla jen svědomím českých čtenářů, kteří si teprve nad básnickovým rovem uvědomili, jak velkým nedoceneným podílem přispěl k obohacení pokladu našeho národního písemnictví, ale také zněkolikanásobila obec jeho čtenářů. Svědčí o tom fakt, že řada knih Karla Čapka byla rozebrána a že čtenáři i když je ohlášeno úplné lidové vydání díla Karla Čapka, je neustále žádají. Proto vycházejí znovu. Tak Zahradníkův rok s rozmarnými obrázky Josefa Čapka, nazvaný kýmisi trefně biblí zahradníků, dosahuje již 5. vydání, utopická Válka s Mloky 7. vydání a rozkošné svěží Italské listy již 12. vydání.

**OSOBNOST KEMALA ATATÜRK-
KA,** nedávno zemřelého, je jednou z těch, jež potřeba obrození národa a historické přelomy vývoje vyvolávají jednou za tisíciletí. Vzestup Kemalův je historií románové povahy, ale výklad jeho práce, který podává M. Tekinalp v knize KEMALISMUS, je četbou budovatelů a státníků. Z obsahu knihy uvádíme: Celý národ světlí starou kůži. — Duch kemalismu — V ulicích istanbulských — Údobí reformem — Národ dobyvatelů — Kolektivismus tureckého lidu — Boj o nezávislost — Dusevní stav Atatürkův — Tajemství národa v rukou Atatürkových — Protí vnitřním nepřítelům — Stačnosť a neohroženost — Charakteristika velkých mužů — Politická taktika Atatürkova — Na věci záleží víc než na slovech — Nový Turek — Lidová strana — Výstavba — Činy beze slov — Laické zákony — Osvobození ženy — Sociální zájmy demokracie — Liberalismus a soukromá iniciativa — Nacionalismus — Dosah kemalismu — Radikalismus a dynamismus a j. Vyšla v Politické knihovně, vydané ORBISEM (Praha XII.) s předmlouvou univ. prof. Drachovského a je brož. za Kč 30.—, váz. Kč 40.—. Přečtete si ji!

**STARÉ A NOVÉ ČESKO-SLO-
VENSKO** — Národohospodářský přehled a práce 1918-33. Dr. M. Weirich: Je to u nás první příručka, která shrnuje a popularizuje všechna dosažitelná statistická data o vývoji našeho národního hospodářství od r. 1918 do r. 1933 a podává bilanci ztrát po osudném přelomu v září 1933. Je to velice dobře a populárně dělaná příručka, z které se čtenář v zásadních rysech dozví vše o Česko-Slovensku. Knihu, čítající 396 stran a 26 diagramů a vyobrazení ukončuje věcný rejstřík s 1600 hesly a zeměpisný rejstřík s 350 jmény. Vyšla ve velké řadě Fraktické knihovny, kterou vydává Odborné knihkupectví Ferd. Svoboda, nást. Jaroslav Samec, Praha II. Cena brožovaného výtisku je Kč 40.—.

**WINIFRED HOLTBY: JIŽNÍ
OKRES.** Vyšel v Topičových Blých knihách v překladu Jarmily Fastrové. S původním dřevorytem a v graf. úpravě Cyrila Boudy. W. Holtbyová pocházela z farmářské rodiny yorkshirské a »Jižním okresem« vybudovala nehybnou románový památník svému obdivuhodnému kraji. Na pozadí děje »Jižního okresu« se setká sociolog s rozsáhlým, plastickým a dokumentárním panoramatem anglického venkova let 1933-1934, kdy se anglické statkářstvo ocitá v hospodářské tísní a kdy na zelených nivách vyrůstají vagonové kolonie. Stran 624. Cena Kč 56.—.

**KNÍŽNICE »ZLATÁ POKLADNI-
CE DOBRÝCH RAD«** v CHOČNÍ zahájila vydávání III. ročníku. Obsahuje velmi cenné články a rady pro lidský život a pro zdraví vedle rubrik: »Domácí lékařství«, »Léčivé byliny« a »Rady pro domácnost«. Pouhé roční předplatné Kč 14.— umožňuje každému odebrání a sledování tak nejnovějších výzkumů osvědčených rad.

Napište si ihned o ukázkové číslo III. ročníku nebo objednejte II. za Kč 15.— s odvoláním na náš list.

**MASARYK, SOUPIS TISKU V
CIZÍCH JAZYCÍCH** (brož. 30 Kč), který sestavil dr. Jar. Doležal. Na 300 stranách velkého lex. formátu sneseno vše, co kde z Masaryka a o Masarykovi bylo vydáno anglicky, čínsky, dánsky, estonsky, francouzsky, hebrejsky, holandsky, chorvátsky, italsky, japonsky, katalánsky, litevsky, lotyšsky, lužickosrbsky, maďarsky, německy, norský, portugalsky, rumunsky, ruský, řecky, slovincky, srbsky, španělsky, švédsky, ukrajinsky, flámsky i v umělých řečech esperanto, occidental nebo jiddisch a v slepeckém tisku. Vydal Orbis, Praha.

VÍDEŇ—PAŘÍŽ—VÍDEŇ je název právě vyšlého 41. svazku Lidové knihovny vídeňské. Autor Ant. Machát líčí v knize nejenom světovou výstavu pařížskou, ale i země rakouské, Francii, Monaco a Itálii. Je to putavá četba, misty kořeněná humorem. Kniha o 224 stranách je pěkně upravena a doplněna mnohými obrázky. Cena do Česko-Slovenska i s poštovným 18 Kč. Objednávky vyřizuje Lidová knihovna, Vídeň V., Margaretenplatz 7.

**BUĎTE RÁD, ŽE JSTE NER-
VOSNÍ...** to je název vážné knihy významného amerického psychiatra MUDr. a PhDr. Louise Bische, napsané k útěse a posile všech nervosních. Neurotické stavy vyskytují se častěji než rýma. Musí se však venkoncem neuroticki cítiti ubohými? Rozhodné NE autorovo je závěrem jeho práce. Jsa sám neurotikem, přináší cennou pomoc pro každého, ať už jeho neurosa je mírná nebo vážná. Dokazuje, že neurosa obohatila jeho život a dodala mu elánu a sílu, že totéž, co učinil pro sebe, má každý ve své moci, porozumí-li svému stavu, přestane-li se stydět a bát. Knihu vydalo nakladatelství Orbis (Praha XII.) ve sbírce PERSPEKTIVY a je brož. za Kč 20.—.

NOVÉ NEBE A NOVÁ ZEMĚ! Výzva k náboženské a sociální obnově. Napsali L. Ragaz a O. Bauer. Knihovna »Nové cesty« sv. 2. (Praha-Dejvice, čp. 1672). Str. 32. Cena 3 Kč. Je to program světového hnutí nábožensko-sociálního. Jeho autoři, prof. L. Ragaz, vůdce tohoto hnutí ve Švýcarsku a Otto Bauer, bývalý vůdce tohoto hnutí v Rakousku (není totožný se soc.-dem. poslancem téhož jména), ukazují tu, že se rozkládá dnešní oficiální křesťanství a oficiální socialismus a že je nutná jejich radikální obnova, mají-li splnit své poslání a přispět k zachráně dnešního světa.

Zakládejte si deskový archiv.

Bude vedle Vaší knihovny chloubou a radostí Vašeho domova a zůstane kulturním dokladem naší doby.

**Expedice gramofonových desek
a zvukových páší**

M. FÜRSTOVÁ, Praha XVI., Na Zatlance 8 — telefon 479-10, obstará Vám odborně Vaši zamilovanou hudbu, klasickou, koncertní i taneční a zašle Vám nezávazně speciální seznamy hudby, o kterou se zajímáte, na deskách všech značek. K reprodukci dodá Vám dokonalou elektrickou přenosku nebo gramofon.

Starý zvyk se opět vžívá. V každé domácnosti stál před lety na plotně připravený hrnek kávy. Dnes se tento dobrý zvyk opět vžívá. Lidé si pochutnávají na dobrém kafičku z Karo-Franckovy a Peroly. Vědí, že je to zdravá, levná a výživná pochoutka, vědí, že je to naše káva, která u nás roste a vyrábí se v Pardubicích.

Máte úmysl
přesídliti
do ciziny?

Dejte se informovati o

JIŽNÍ AMERICE

v této době významnou knihou
zplnomocněného ministra
a vyslance

Dr. VLASTIMILA KYBALA

**JIŽNÍ
AMERIKA**

Přehled hospodářský, obchodní
a politický s hospodářskou map-
kou Jižní Ameriky

Cena brožov. výtisku K 30-
váz. K 40-

K dostání u knihkupců

VESMÍR

nakladatelská spol. s r. o.

Praha VII., Dobrovského ul. 29